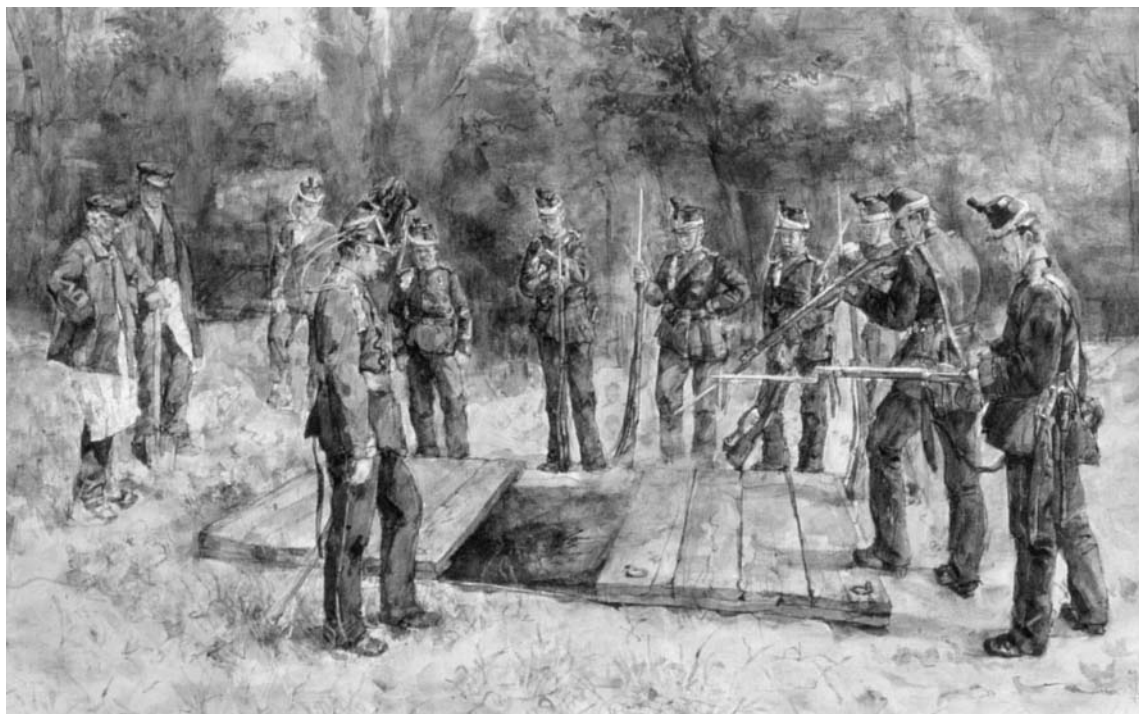

Mars et Historia

Nederlandse Vereniging voor Militaire Historie

41e Jaargang nummer 1 - januari/maart 2007

MARS et HISTORIA

De "NEDERLANDSE VERENIGING VOOR MILITAIRE HISTORIE", opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

ERELEDEN:

M. Botma, drs B.G.J. Elias, F.J. van Lier,
H. Muller, drs J. Nuis.

BESTUUR:

Voorzitter: A.G. Westendorp
A. Neuhuyslaan 42
8072 HT Nunspeet
0341-416605

Vice-voorzitter: drs R. de Winter
Koolwitjehof 29
3124 BH Schiedam
010-4709516 (thuis)
070-3165332 (kantoor)

Secretaris: H.A. Bresser
Lindenlaan 38
7461 XM Rijssen
0548-522342

Penningmeester: mr W.J. Zaagman
Stadhouderslaan 7
3832 AB Leusden
033-4940485

Redacteur: T.L.D. Postma
Kalfjeslaan 123
2623 AD Delft
015-2612663

Leden: drs J.P.C.M. van Hoof,
mw. M. Groen, drs A.J. van der Peet,
J.W.H. Sonnemans

Illustratie omslag:

MILITAIRE KUNST, de "Militaire begrafenis" (aquarel 1881) van Isaac Israëls en "Desert Spitfires" van Wiek Luijken

Colofon

LIDMAATSCHAP:

Kosten: € 27,50/jaar (buitenland: € 35,-/jaar) te storten op rek.nr. 65.82.12.125 van de ING-bank te Waddinxveen of op giro 2940790 t.n.v. de Nederlandse Vereniging voor Militaire Historie.

LEDENADMINISTRATIE:

mr W.J. Zaagman
Stadhouderslaan 7
3832 AB Leusden
033-4940485

REDACTIE:

T.L.D. Postma.

REDACTIEADRES:

Kalfjeslaan 123, 2623 AD Delft
015-2612663

E-mail: theo.postma@xs4all.nl

ADVERTENTIES:

Voorbeeld tarief: kwart pagina per jaar (vaste tekst): € 115,-; invoegen bedrukt A4 per keer: € 100,-.
Inlichtingen bij penningmeester.

DRUK:

"Pro Patria", Zwijndrecht.

ISSN - 0928-5156

ARCHIEF OUDE NUMMERS:

Redactie

NABESTELLEN OUDE NUMMERS:

vóór '97: P.N.M.A. van der Baan
Postbus 183
3900 AD Veenendaal

v.a. '97: bij de redactie

Prijzen:

per nummer € 2,50 + porto,
lustrumnummer € 5,- + porto,
per jaargang € 7,50 + porto,
alle bij vooruitbetaling.

INTERNETSITE:

www.marsethistoria.nl

Inhoud

Theo Postma

Omslagartikel: Kunst en techniek in militaire musea en militaria in een kustmuseum . 2

P.I.M. Evers

Militariade 6

Kozakken 17

Andries Westendorp

3 x 100 jaaronderzeedienst 27

ing. Freerk Petrus Smids

Voor de leerschool in het rijk van insulinde 29

Dirk J. Tang

Beton en wat je d'r zoal mee doen kunt 43

W.A. Boekelman

Luchtpost tijdens de Tachtigjarige Oorlog 45

G.A. Geerts

Het beleg van de Citadel van Antwerpen (29 nov - 23 dec 1832) 47

Aangekondigd of gelezen 48

Wil Zaagman jr.

Wijziging op de ledenlijst 56

Theo Postma

KUNST EN TECHNIEK IN MILITAIRE MUSEA en MILITARIA in een KUNSTMUSEUM

AVIATION ART in het Militaire Luchtvaart Museum

Op 23 november was ik aanwezig in het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg waar de expositie Aviation art geopend werd. In deze expositie wordt werk tentoongesteld van drie digital artists: Wiek Luijken en Ronald J. Olsthoorn, beiden Nederlanders en de Italiaanse Zweed John Wallin Liberto.

De kunstenaars gebruiken de computer om met 3D-tekenprogramma's een vliegtuig in de PC te construeren en de 'huid' af te wikkelen. Daarna wordt die huid minutieus met een paintshop/fotoshop-programma tot in uiterste detaillering ingeschilderd. Vervolgens wordt een compositie/situatie met een of meerdere vliegtuigen geschapen waarna de omgeving/achtergrond wordt geschilderd. Het resultaat is een realistisch schilderij met fotografische nauwkeurigheid. Het is jammer dat de werkwijze van de kunstenaars niet goed uit de verf komt in de expositie maar op internet (Google: AVIATION ART) is veel te vinden. Zo legt Olsthoorn e.e.a. uit op www.skyraider3d.com.

Na mijn aanvankelijke scepsis neem ik nu mijn petje af voor deze eigentijdse schildertechniek, de prints van deze drie kunstenaars zijn wel degelijk kunst! De expositie in het MLM is voor het publiek tot 3 juni 2007 te bezichtigen.

Op de kleurenpagina staan bij Aviation Art links: een Fokker DXXI door Luijken, rechtsboven: een Spitfire door Wallin Liberto en rechtsonder: Mustangs door Olsthoorn

SCHIP EN WERF

Tentoonstelling over marine-techniek in het Marinemuseum

Op 22 december jl. zag ik hoe de commandant van de zeestrijdkrachten, vice-admiraal J.W. Kelder, en de gedeputeerde Cultuur van de provincie Noord-Holland, mevrouw R. Kruisinga, onder grote publieke belangstelling de permanente tentoonstelling 'Schip en Werf' openen.

De nieuwe tentoonstelling is gehuisvest in een

van de monumentale gebouwen van de voormalige Rijkswerf Willemsoord. De bezoekers maken op spectaculaire wijze kennis met de wereld van techniek achter de varende schepen. Na een wervelende introductiefilm met bewegende elementen, lopen ze door de geschiedenis van de Rijkswerf, de Bewapeningswerkplaatsen en het Marine Elektronisch en Optisch Bedrijf. Interactie is het toverwoord. Bezoekers mogen zelf lassen, smeden, klinken, en op de afdeling scheepssier zelf een wapenembleem ontwerpen!

Ook maritiem-militaire vaardigheden zoals navigeren, schietoefeningen en inlichtingen vergaren kunnen in verschillende interactieve opstellingen getoetst worden. Vanaf de stoel van de boordschutter kan bijvoorbeeld aan de loop van lucht-afweergeschut worden gedraaid en op vijanden worden gevraagd. Een wereldkaart met lichtbalk geven inzicht in de huidige marinemissies.

Met deze jongste uitbreiding is het Marinemuseum, qua grootte, te vergelijken met MLM en Legermuseum en is, mede dankzij de aanwezigheid van attractiepark 'Cape Holland', de moeite waard voor een wat langer bezoek; ook met (klein)kinderen!

GEEFT ACHT!

Het militaire genre in de negentiende eeuw in het Gemeentemuseum Den Haag

Na de twee voorgaande moderne exposities bezocht ik als laatste een klassieke tentoonstelling in het Haags Gemeentemuseum. Eeuwen Nederlandse Militaire schilderkunst op één plaats bijeengebracht! Het is interessant de klassieke schildertechniek te vergelijken met "schilderen op de PC", zoals beschreven in het eerste deel van dit artikel. Dat laatstgenoemde werk spreekt je aan of niet. Deze traditionele schilderijen hebben een zo grote diversiteit in stijl en onderwerp dat er altijd wel iets de bezoeker aanspreekt.

Bij de tentoonstelling, waarin ter illustratie ook enkele prachtige uniformen geëxposeerd worden, verschijnt een rijk geïllustreerde catalogus.

Hierin analyseert drs. Henny Goedegebuure hoe jarenlang verheerlijking van militaire heldendaden onderwerp van de militaire schilderkunst was (zie het schilderij van een stervende Michiel de Ruijter, geschilderd door Pieneman). Maar tegen het eind van de 19e eeuw begonnen o.a. Breitner en begin 20e eeuw ook Van Der Leek alledaagse gebeurtenissen uit het militaire leven te verbeelden.

In een volgend artikel wordt door haar het schilderij "de militaire begrafenis" van Israëls uit de anonimiteit gehaald.

Verder behandelt drs. Jos W.L. Hilkhuijsen hoe het Nederlandse leger als inspiratiebron

fungeerde bij de negentiende-eeuwse aquarel- en tekenkunst. Ook de spotprent over militair-politieke onderwerpen komt aan bod.

In het laatste hoofdstuk komt Den Haag als garnizoensstad in de boeken van Couperus aan bod. Caroline de Westenholz verwijst hiermee naar de tentoonstelling “Turf in je ransel” in het Louis Couperus-museum in de Javastraat (om die tentoonstelling te bezoeken hebben u en ik tot eind mei de tijd.)

Liefhebbers van kunst en militaire geschiedenis zullen deze catalogus voor ? 29,95 niet kunnen laten liggen!

De tentoonstelling in het Haags gemeentemuseum is nog te zien t/m 9 april 2007.

Op de kleurenpagina staan bij Geeft Acht
 boven: Israëls mil.begrafenis (olieverf 1881-1882)
 midden: vd Leck's Huzaren
 linksonder: Breitner's Gele Ridders in de duinen
 rechtsonder: gedeelte van Pieneman's 'Stervende De Ruijter'

JAPANESE PRENTEN

50 Samoerai in het Legermuseum

Inleiding

De samoerai vormden een gesloten kaste van krijgers en speelden een grote rol tijdens de Japanse burgeroorlogen in de twaalfde tot de zestiende eeuw. Ze waren enigszins te vergelijken met onze ridders, maar een samoerai was méér dan een vakkundige vechter. Hij gold als de ultieme krijger die zijn gehele leven wijdde aan de vechtkunst. Niet alleen werd

hij intensief getraind in het effectieve gebruik van wapens en vooral zijn karakteristieke twee zwaarden, maar ook de esthetische kant van het gevecht - de krijgskunst - stond hoog in het vaandel. Samoerai-zijn was een manier van leven, gebaseerd op een religieuze filosofie waarin strenge normen en waarden een grote rol speelden. Leiderschap, strijd lust, volharding, bereidheid te sterven waren eigenschappen die de samoerai zonder meer moest bezitten. Dit alles kwam tot uitdrukking in hun levenshouding, die vaak wordt gezien als kenmerk van de Japanse samenleving.

Door de Portugese zeevaarders die Japan aandeden, leerde de bevolking vuurwapens kennen. De samoerai bezagen dat met afgrijzen: zo kon je door elke minderwaardige figuur op afstand worden uitgeschakeld. Dat was verre van eervol en het was kenmerkend voor hun grote invloed dat zij erin slaagden vuurwapens uit de Japanse samenleving te bannen. Mede was dit te danken aan het feit dat Japan een eilandenrijk is, waardoor het gemakkelijker was vreemde invloeden buiten de deur te houden.

Tot halverwege de negentiende eeuw kwam er in de status van de samoerai weinig verandering. Het keerpunt kwam toen bui-tenlanders en vooral de Amerikanen onder dreiging van wapengeweld het land binnen kwamen, legt Pothaar uit. Het was niet langer mogelijk af te zien van het gebruik van vuurwapens en dat was mede de doodsteek voor de samoerai.

De prenten

Kort voor deze ommezwaai was de beroemde Japanse kunstenaar Kuniyoshi (1797-1861) bezig een serie prenten te maken van 5° bekende samoerai uit de zestiende eeuw. Schitterende kunstwerken van woeste krijgers. Het zijn zeer realistische prenten, als je ziet hoe ze elkaar te lijf gaan. Voor elke afbeelding moest een tiental gelijke houtblokken worden gesneden om de schitterende kleuren op te brengen. Die moesten natuurlijk haarscherp op elkaar passen, om geen valse of dubbele lijnen in de prent te krijgen. Ook met moderne druktechnieken is dat wat vakmanschap betreft nog steeds een sterk staaltje! Heel bijzonder van de serie is dat deze tot stand kwam in een de tijd waarin de krijgerskaste nog in aanzien stond. Maar Kuniyoshi had de prenten n t gemaakt, of de samoerai was geschiedenis.

De serie prenten die het Legermuseum tentoonstelt, komt uit de privéverzameling van de oud-uitgever J. Somerwil. Hij is een gepassioneerd Japan-verzamelaar en heeft deze complete reeks samoerai-prenten in twintig jaar verzameld. Een bijzondere prestatie!

Linksonder op de kleurenbijlage staan twee van Kuniyoshi's prenten:
Yamanaka Shikanosuke Yukimori (L)
en Oda Nobunaga (R)

MILITARIADE

Tentoonstellingen en activiteiten

(in 2007, tenzij anders vermeld. I.v.m. openingstijden en/of reserveringen zijn de telefoonnummers vermeld):

Marinemuseum, Hoofdgracht 3, 1781 AA Den Helder, Tel.: 0223-657534

www.marinemuseum.nl

(zie ook omslagartikel)

Van...tot: 28 juni 2007 t/m 31 december 2008

Inhoud : **De vrouwen van Michiel**

In het Marinemuseum in Den Helder wordt in juni 2007 de tentoonstelling 'De vrouwen van Michiel' geopend. In deze bijzondere expositie komt Michiel de Ruyter op teractieve wijze tot leven. Zeven vrouwen vertellen over De Ruyter als zoon, echtgenoot, vader en commandant. Bezoekers maken een reis door de tijd. Vertrekkend vanaf het moderne marineschip Hr.Ms. De Ruyter, via alle andere marineschepen die ooit naar de zeeheld vernoemd werden, landen zij in het geboortehuis van Michiel. In iedere nieuwe ruimte wordt een deel van het levensverhaal van de 'admiraal-generaal' verteld. Via zijn tweede echtgenote en een 'meisje loos' (een als matroos verkleedde vrouw) belanden ze in het huis van De Ruyter aan de Amsterdamse Prins Hendrikkade. De Ruyter wordt niet alleen als historische figuur neergezet, maar ook als mens van vlees en bloed. Daarnaast is er aandacht voor de betekenis die De Ruyter voor de hedendaagse marine heeft.

Mariniersmuseum, Wijnhaven 7-13, 3011 WH Rotterdam, Tel.:010-412 96 00

www.mariniersmuseum.nl

Algemeen: Maritiem Digitaal (www.maritiemdigitaal.nl) is een gezamenlijke database van de belangrijke maritieme musea in Nederland, waarin gegevens kunnen worden opgezocht over voorwerpen en literatuur die zich in deze musea bevinden. Niet alle musea hebben hun collectie volledig beschreven waardoor het kan zijn dat u toch niet kunt vinden wat u zoekt. U kunt dan altijd contact opnemen met de betreffende musea.

Van...tot: 8 juli 2006 t/m 29 april 2007

Inhoud : **Mariniersmode van 1665 tot 2012**

Sinds de oprichting van het Korps in 1665 heeft het mariniersuniform vele veranderingen en kleurwijzigingen doorgemaakt. Het is daarmee letterlijk en figuurlijk een kleurrijk onderwerp.

De functie van het uniform is niet alleen het fundamentele onderscheid maken tussen militair en burger. Het staat symbool voor de legitieme uitoefening van gezag, scheidt aanzien en herkenbaarheid. Bovenal moet het functioneel zijn; makkelijk zitten, de drager beschermen of camoufleren, het moet nationaliteit, eenheid en rang aanduiden.

Uniformkleding is meer dan alleen “verpakking”. Het weerspiegelt de unieke status en de identiteit van de marinier. Bijzonder is dat op deze tentoonstelling ook het prototype te zien zijn van mogelijke nieuwe gevechtsskleding.

Legermuseum, Korte Geer, 2611 CA Delft, Tel.:015-2150500

www.legermuseum.nl

Van...tot : Vanaf medio december 2006

Inhoud : **Onder vuur, militaire dilemma's**

Deze interactieve film voert de bezoeker mee in de vaak ondoorzichtige en penibele situaties die militairen op (vredes)missie tegenkomen. De twintig minuten durende experience confronteert de bezoeker met dilemma's uit de militaire praktijk. Welke keuzes zou u maken? De in de film beschreven situaties en personen zijn gefingeerd, maar wel gebaseerd op de werkelijkheid. Vanaf medio december 2006.

Van...tot : 21 januari tot 6 mei

Inhoud : **50 Samoerai, de prentkunst van Kuniyoshi**
(zie ook omslagartikel)

In een nieuwe zaal toont het museum de 50 schitterende prenten uit de serie Tahaiki eiy den van de Japanse kunstenaar Utagawa Kuniyoshi (1797-1861). De serie is opgedragen aan de laatste jaren van de japanse burgeroorlog in de 16e eeuw en toont de helden uit die tijd, de samoerai, die golden als de ultieme krijgers, die hun hele leven wijdden aan de vechtkunst

Van...tot : 1 december 2006 t/m begin mei 2007

Inhoud : **Beelden uit Bosnië**

Dirk Staat (directeur collecties) en Casper van Bruggen (collectiefotograaf) reisden naar Bosnië. Ze bezochten de inmiddels afgebroken Dutchbase Bugojno, waar Nederlandse militairen gelegerd waren in het kader van de EUFOR-missie, de huidige EU-vredesmissie in Bosnië. Via Banja Luka en Sarajevo bezochten (en documenteerden) zij de plaatsen waar Nederlandse militairen in het verleden zijn geweest: Potocari, Srebrenica, Busovaca en Novi Travnik. Uit de fotos die zij daar maakten stelde het Legermuseum een kleine tentoonstelling samen van een litteken: Bosnië, tien jaar na dato. De foto's tonen de verlaten kampementen met hier en daar herkenbare tekenen aan de wand van de Nederlandse militaire aanwezigheid.

Van...tot: 4 februari 2007 tot 26 maart 2007 te weten op
4, 11, 18 en 25 februari 2007 en op
4, 11, 18 en 25 maart 2007

Inhoud : **Zeventiende Eeuw**

Musketiers van Prins Maurits laten zien wat soldaten moesten kunnen in de zeventiende eeuw. Hoeveel handelingen moet je uitvoeren om een musket te laden. Waaruit bestond een leger in die tijd?

Van...tot: 1 april 2007 tot 30 april 2007 te weten op
1, 22 en 29 april

Inhoud : **Napoleontische tijd**

Napoleontische soldaten slapen niet in een tent als ze op veldtocht zijn, ze slaan hun jas om en slapen in de open lucht! Wat heeft een soldaat allemaal bij zich in zijn bekpakking, hoe herken je hem, en waar had hij zijn voortanden voor nodig?

Militaire Luchtvaart Museum, Kamp van Zeist 2-4, 3769 DL Soesterberg,
Tel.:0346-35 38 15www.militaireluchtvaartmuseum.nl

Van...tot: Voor onbepaalde tijd verlengd

Inhoud : **Jachtvliegers, van aviateur tot straaljagerpiloot**

Expositie "Jachtvliegers, van aviateur tot straaljagerpiloot" in het kader van 25-jarig jubileum van de Stichting Vrienden van het Militaire Luchtvaart Museum.

Van...tot: 1 juni 2007

Inhoud : **Expositie Aviation Art III**

Een keuze uit het werk van de computerschilders Wiek Luyken, Ronnie Olsthoorn en John Wallin (zie ook omslagartikel)

Van...tot: Iedere 1e en 3e woensdag van de maand van 14.15 – 15.45 uur het gehele jaar door

Inhoud : **Kinderworkshop Vliegen of Straalmotor**

De workshop begint met een uitleg over vliegen, de straalmotor of morse. De uitleg wordt verduidelijkt aan de hand van een aantal experimenten. Vervolgens wordt er, onder begeleiding van een museummedewerker, een werkstuk gemaakt dat past bij het onderwerp van de workshop. Aan de hand van het zelfgemaakte werkstuk worden er verschillende testen uitgevoerd om te zien hoe het werkstuk het doet. Het laatste deel van de workshop wordt gebruikt om ervaringen van de test uit te wisselen en vragen te stellen. De workshops vinden plaats in het Flying Center van het Militaire Luchtvaart Museum. Per workshop is er plaats voor maximaal 12 deelnemers. De workshop gaat door bij 6 of meer aanmeldingen.

Ouders zijn niet aanwezig bij de workshop.

Van...tot : 18 t/m 25 februari, 28 februari en 4 maart

Inhoud : **Museumtheater Vlucht van de Eeuw**

Pandemonia Science Theater Nederland neemt u mee langs de hoogtepunten in de geschiedenis van de luchtvaart en laat, op spectaculaire wijze, meer dan een eeuw gemotoriseerde luchtvaart de revue passeren

Airborne Museum 'Hartenstein', Utrechtseweg 232, 6862 AZ Oosterbeek, Tel.:026-3337710 www.airbornemuseum.com

Van...tot : 14 en 15 april

Inhoud : **Nationaal Museumweekend**

Van...tot : 19 mei

Inhoud : **Excursie Market Garden 1 (battlefield tour)**

Onderwerp: "De gevechten in september 1944 in Zuid Nederland".

De Slag om Arnhem was deel van een veel grotere operatie "Market Garden" genaamd. Het doel was de bruggen over de verschillende rivier vanaf de Belgische grens tot en met Arnhem te veroveren waarna het 30e Britse Corps naar midden Nederland kon oprukken.

We bezoeken het gebied van de opmars van het 30e Corps vanaf de Belgische grens bij Lommel (Joe's bridge), tot aan Veghel, Eerde. Vanaf de Joe's bridge gaan we via Eindhoven naar de landingsterreinen van de 101e US Airborne divisie en de verschillende locaties waar deze divisie slag leverde. Ook bezoeken we de, veelal niet meer bestaande, bruggen die deze divisie veroverde. Voor zover mogelijk gaat de route volgens de oorspronkelijke opmarsweg die uiteindelijk naar Arnhem zou moeten leiden.

Er zijn in het totaal 48 plaatsen. Alleen als er geen plaats meer is krijgt u bericht. Voor meer informatie kunt u tijdens de kantooruren contact opnemen met het Airborne Museum in Oosterbeek

Herdenkingsenveloppe Airborne Museum

De jaarlijkse herdenkingsenveloppe, de zevende in de serie 'Monumenten van de Slag om Arnhem' toont het monument voor de 101e US Airbornedivisie op de Drielse Rijndijk bij Heteren. De enveloppe is te koop in het Airborne Museum voor € 3 of door overmaken van € 4 op giro 4184300 t.n.v. Airborne Museum, Oosterbeek o.v.v. 'Enveloppe 2002'. Enveloppen van voorgaande jaren zijn nog in beperkte mate te koop in het museum

Van...tot : 30 en 31 mei, 1,2 en 3 juni

Inhoud : **5-daagse excursiereis naar de aanvalsstranden en slagvelden van Normandië**

Excursies naar: Arromanches, kustbatterij Longues sur Mere, U.S.- begraafplaats St.Laurent, Omaha Beach, Pointe du Hoc, Utah Beach, monument generaal Leclerc, St. Mère Eglise (plein, kerk, museum), La Fièvre, Duits Kerkhof La Cambe.

Voor informatie en boekingen, waarna u een boekingsformulier krijgt toegezonden: Airborne Museum "Hartenstein" Utrechtseweg 232, 6862AZ, Oosterbeek

Museum Bronbeek, Velperweg 147, 6824 MB Arnhem, Tel.: 026-376 35 55

www.bronbeek.nl

Van...tot: Voorjaar 2007 (tot en met mei)

Inhoud : **Activiteiten(reserveren noodzakelijk: tel 026-376 35 55)**
1e, 3e en 5e zondag v/d maand : Gamelanbespelingen

Van...tot: 27 mei

Inhoud : **Krijgsverrichtingen op Bali**

In 1906 vond de vijfde expeditie van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) op Bali plaats. De afloop ervan verliep dramatisch. De tentoonstelling 'Krijgsverrichtingen op Bali' gaat in op deze gebeurtenissen.

Museum Bronbeek gedenkt in een tentoonstelling deze gebeurtenis die op 20 september 1906 plaats vond. Wat gebeurde er op Bali, wie waren er getuige van, hoe is dit gedocumenteerd? Te zien zijn onder meer foto's, wapens en gevechtsuitrustingen, zowel van het KNIL als van de Balinese tegenstander. Tegen de achtergrond van de expeditie en de 'poepoetan' worden in de expositie ook enkele KNIL-militairen uitgelicht die aan de Bali-expeditie deelnamen. Een aantal van hen kwam later op Bronbeek wonen. Wie waren zij, waar kwamen ze vandaan, hoe kwamen ze in het KNIL terecht?

In september 2006 is het boek 'De verovering van Bali' door Ewald Vanvugt verschenen, met foto's uit onder andere de collectie Museum Bronbeek.

Van...tot: 25 maart aanvang 14.00 uur

Inhoud : **De Bersiap in Soerabaja (lezing)**

Lezing door dr. H. Bussemaker, auteur i.s.m. Volksuniversiteit Arnhem
Inschrijving: uitsluitend via een inschrijfformulier dat u kunt aanvragen bij de Volksuniversiteit Arnhem via telefoon 026 4422363, of kunt printen via de website www.volksuniversiteit.nl/arnhem
Soerabaja nam in 1945 tijdens de Bersiap op Java een unieke positie in. Het was de eerste stad, waar Indonesiërs erin slaagden om op eigen kracht de Japanners te ontwapenen. Dit had grote consequenties voor de latere houding van de Indonesiërs ten opzichte van de Engelsen.

Belicht wordt een aantal iconen in de historie van zowel Nederland als Indonesië: het vlag-incident, de opstand van 28 oktober 1945, het Goebeng-transport, de moorden in de Simpangclub, de Werfstraatgevangenis, de moord op generaal Mallaby en de Britse herovering van Soerabaja. Verder staat de auteur stil bij de politieke en militaire consequenties van de Bersiap in Soerabaja voor de Indonesische vrijheidsstrijd.

Van...tot : 22 april 14.00 uur

Inhoud : **60 jaar politionele acties (lezing)**

Lezing door drs. D.W. Staat, directeur collecties Legermuseum Delft i.s.m. Volksuniversiteit Arnhem

Inschrijving: uitsluitend via een inschrijfformulier dat u kunt aanvragen bij de Volksuniversiteit Arnhem via telefoon 026 4422363, of kunt printen via de website www.volksuniversiteit.nl/arnhem

Dit jaar is het precies zestig jaar geleden dat in het voormalig Nederlands-Indië de eerste grote militaire campagne tegen de Republiek Indonesië van start ging. Deze zogenaamde Eerste Politionele Actie was bedoeld om de economisch belangrijke gebieden op Java en Sumatra weer onder Nederlandse controle te brengen. Het strategische doel was de vooroorlogse situatie te doen terugkeren. Vanuit die situatie zou dan over een eventuele verandering in de verhouding tussen kolonie en moederland gesproken kunnen worden.

De werkelijkheid was echter weerbarstig: Nederland kon de militaire successen niet in politieke winst omzetten. Bovendien nam de Indonesische guerrilla door de acties in omvang en effectiviteit toe.

Naast de ontwikkelingen en achtergronden van beide partijen op politiek en militair-strategisch gebied, bekijken we of en hoe de waardering van de Nederlandse militaire inzet in de loop van de tijd is veranderd.

Documentatiegroep '40-'45, Den Haag, Tel.: 0182-309644

webmaster@documentatiegroep40-45.nl

De evenementen van de Documentatiegroep in 2007 zijn :

Van...tot : 3 maart

Inhoud : **Militaria- en Documentatiebeurs** in 't Trefpunt, Roelenengweg 25, Voorthuizen

Van...tot : 7 april

Inhoud : **Jaarvergadering** in 't Trefpunt, Roelenengweg 25, Voorthuizen

Wijzigingen voorbehouden. Als u zich bij de ingang met het lidmaatschapskaartje M&H meldt als lid van onze vereniging betaalt u het entreegeld, zoals dat geldt voor de leden van de Documentatiegroep '40-'45, t.w. ? 1,40. Ook is het voor onze leden mogelijk, uiterlijk de zaterdag vòòr de beursdag, schriftelijk tafelruimte te

reserveren (maximaal 3 strekkende meter à € 3,50 per strekkende m.)
bij de heer J. Fioole, Eiland 163, 4143 EW Leerdam, tel.: 03456-13077.

Infanteriemuseum

Adres: Schietkamp Harskamp, Otterloseweg 5, 6732 BR Harskamp, Tel.: 0318-454492
(Infanterie), Tel.: 0318-454495 (Schietkamp), Tel.: 0318-454126 (Korps Nationale Reserve)
Openingstijden: maandag t/m vrijdag 13.00-16.00 uur
Toegang: gratis

Het museumgebied ligt aan de openbare weg in de kern van het dorp Harskamp. In de loop van 1999 is het museumpark flink uitgebreid. De deelcollecties in het Infanterie Museum geven van alle opgeheven en nog bestaande Infanterie Regimenten een goed historisch beeld.

Samen met de collectie van het Regiment Wielrijders heeft ook de verzameling van de Nationale Reserve een nieuw onderkomen in het museumpark gevonden. Het Schietkamp Museum (0318-454495) laat de relatie zien tussen het dorp en het Infanterie Schietkamp (ISK). In september 1999 bestond het Infanterie Schietkamp 100 jaar. Herdenkingsmonumenten, historische voertuigen en de muziekkiosk van het Regiment Wielrijders staan in het park als stille getuigen van de roemrijke infanteriegeschiedenis.

Museum Nederlandse Cavalerie-Amersfoort

www.cavaleriemuseum.nl

Adres: Bernhardkazerne, Barchman Wuytierslaan 198, Amersfoort, Tel.: 033-4661996
Openingstijden: dinsdag t/m vrijdag: 10.00-16.00 uur. (legitimatiebewijs meenemen!)
Rondleidingen mogelijk na afspraak.

*Van Paard tot Pantser.
Meer dan 425 jaar Nederlandse Cavalerie in het Cavaleriemuseum in Amersfoort.
De oude en de moderne Cavalerie in een uitgebreide en geheel vernieuwde
expositie. Voor iedereen een attractieve ontmoeting met het meest
traditiebewuste onderdeel van de Koninklijke Landmacht.*

Nederlands Luchtdoelartillerie Museum –Ede

Adres: Prins Mauritskazerne, Nieuwe Kazernelaan 2, 6711JC Ede, Tel.: 0318-681907
Openingstijden: woensdag en donderdag 13.30-16.00 uur
Toegang: Gratis, wel een legitimatiebewijs meenemen
www.luchtdoelartillerie.nl

De LUA-verzameling is gevestigd in een grote hal direct bij het station Ede. De oorsprong van de Luchtdoelartillerie (LUA) ligt bij de vestingartillerie die aan het begin van de twintigste eeuw, met de komst van luchtschip en vliegtuig, zijn

strategische betekenis verloor. Onder invloed van de gebeurtenissen tijdens de Eerste Wereldoorlog kreeg luitenant A.J. Maas in 1915 opdracht de Nederlandse luchtverdediging te organiseren.

De expositie omvat een aantal interessante stukken en geeft een goed beeld van de geschiedenis van het Korps Luchtartillerie. Zo zijn er opstellingen van licht en zwaar luchtafweergeschut, zoeklichten, doelvliegtuigen, radarinstallaties en simulatoren. Vanuit de tentoonstelling kan men een blik werpen op het Erebeeld van het Wapen der Artillerie: een bronzen leeuw op een sokkel, ooit toegekend aan de vestingartillerie vanwege de rol die men had vervuld bij de slag om de Citadel van Antwerpen (1832).

Museum Verbindingsdienst

Adres: Elias Beeckmankazerne Geb 32, Nieuwe Kazernelaan 10, 6711 JC, Ede

Tel.: 318-681306

www.museumverbindingsdienst.nl

Op de site vindt u een selectie van de bezienswaardigheden in het museum. De site is zo opgebouwd dat u na een bezoek aan een onderwerp, steeds hier terugkeert en een nieuwe keuze kunt maken.

Geniemuseum

Adres : Lunettenlaan 201, 5623 NT Vught, Tel.: 073- 6881867

www.geniemuseum.nl

Op bovenvermelde website vindt u Informatie over:

- **algemeen**

Welkom in het Geniemuseum. De locatie, het gebouw, de verbouw, de (ver-)bouwers.

- **geschiedenis**

Een korte blik in de geschiedenis en naar het Nationaal Monument Kamp Vught.

- **doelstelling**

Wat wil men met het museum bereiken ?

- **doelgroepen**

Wie moet een kijkje komen nemen in het museum ?

- **bereikbaarheid**

Het museum is bereikbaar ! Hoe ? Zie de website van het Openbaar Vervoer; 9292ov.nl.

- **openstelling**

De dagen dat u welkom bent:

het museum is op dinsdag en donderdag geopend van 10.00 tot 16.00 uur. De toegang is gratis.

Kerncollectie:

dat deel van de collectie dat gezichtsbepalend is voor het museum. De doelstelling van het museum en de cultuurhistorische waarde van de objecten bepalen hierin samen wat de kerncollectie is. Voor het Geniemuseum geldt dit voor:

- a. deelcollectie emblemen en onderdeelkarakteristiek
- b. verzameling glasnegatieven (onderdeel deelcollectie film- en fotomateriaal)
- c. deelcollectie bruggen en groot, mechanisch en drijvend materieel
- d. deelcollectie modellen en instructiemiddelen
- e. deelcollectie mijnen en springmiddelen
- f. deelcollectie documenten, prenten en schilderijen

International Military Music Society (IMMS), Hoevelaken, Tel.:033-253 48 90
www.cenimms.org

Op de website <http://home.plex.nl/~imms> kunt u een compleet overzicht vinden van de activiteiten van IMMS.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)
www.nimh.nl

Het NIMH is hét centrum in Nederland op militair-historisch gebied met specifieke kennis, expertise en collecties. Via de eigen website biedt het geïnteresseerden direct interactief en klantvriendelijk toegang tot het Nederlandse militair-historische erfgoed.

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) is een gespecialiseerd kennis- en onderzoekscentrum op het gebied van de Nederlandse militaire geschiedenis. Het instituut, gevestigd in Den Haag, is er voor iedereen met belangstelling voor het Nederlandse militaire verleden. Het NIMH draagt zorg voor een moderne wijze van onderzoek naar, onderwijs over en vastlegging van het heden en verleden van de Nederlandse strijdkrachten in binnen- en buitenland; te land, ter zee en in de lucht.

Van...tot: 22 en 23 maart

Freiherr vom Stein-Saal, Domplatz 36, Münster (Germany)

Inhoud : Warfare in the Central Sector, 1948-1968 conference

Conferentie Warfare in the Central Sector, 1948-1968

Gedurende de Koude Oorlog was de Centrale Sector het belangrijkste potentiële strijdtoneel in Europa. Een groot aantal staten in het Westen en Oosten bereidde zich erop voor om daar de militaire confrontatie met elkaar aan te gaan.

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie organiseert een conferentie rond dit thema, waar internationaal vooraanstaande militair-historici aandacht

besteden aan zaken als vijandbeelden, intelligence, operatieplannen, logistieke planning, oefeningen en training en mobilisatie.

De conferentie vindt plaats op 22 en 23 maart 2007. Locatie is de Freiherr vom Stein-Saal in Münster (Duitsland).

De kosten voor deelname bedragen 75 euro voor twee dagen

(inclusief koffie en thee, lunch op dag 1 en 2, borrel en diner op dag 1 en borrel op dag 2).

Een inschrijfformulier is verkrijgbaar bij drs. Jeffrey van Woensel (NIMH), Postbus 90701, 2509 LS Den Haag, jtwh.v.woensel@mindef.nl.

U kunt het inschrijfformulier ook vinden op www.nimh.nl, waar u tevens het programma en meer informatie aantreft.

Cursussen en lezingen van het Nationaal Archief

Foto's van militairen, die vòòr 1941 dienden

Het Rijksarchief beheert een aantal interessante archieven over militairen. Helaas echter beschikt het niet over foto's van militairen. Daarom wil het Rijksarchief te Haarlem graag foto's van beroepsmilitairen of dienstplichtigen, die vòòr 1941 dienden, scannen en de bijbehorende gegevens van de gefotografeerde militair ontvangen. U kunt daarvoor een afspraak maken met Mevrouw A. Meddens, 023-5172709 of de foto e-mailen naar :

ameddens@noordhollandsarchief.org

Schatten op zolder

Oorlogs- en verzetsmusea in Nederland organiseren de actie Schatten op zolder. Ouderen die documenten, foto's of voorwerpen uit de oorlogsjaren hebben bewaard, wordt in overweging gegeven om deze tastbare herinneringen aan de musea te schenken én daarbij hun verhaal te vertellen. Ook oorlogsmateriaal dat mensen tegenkomen in boedels of lege woningen kan van betekenis zijn voor de musea. Op veel zolders bevinden zich objecten die van waarde zijn voor de oorlogs- en verzetsmusea. Vaak zijn de bewoners zich hiervan niet bewust. Ze zien niet in wat een museum met die tekening van opa uit zijn onderduiktijd zou moeten, of zijn bang dat zijn uniform misschien het zoveelste zal zijn in de collectie. Soms verdwijnt het materiaal dan in de vuilcontainer. Soms weten mensen niet eens dat zij materiaal uit de oorlog in huis hebben. Het is in de jaren 1940-1940 verstopt en ligt nog steeds onaangeroerd onder de vloerplanken. Bij verbouwingen komen wel eens oorlogsspullen te voorschijn. Meestal wordt het dan direct afgevoerd met het grof vuil.

“Doodzonde” vinden de gezamenlijke oorlogsinstellingen. Zij hebben zich verenigd in een werkgroep die zich tot taak heeft gesteld waardevolle materialen voor de container te behoeden. Oorlogs- en verzetsmusea hebben de kennis en de faciliteiten om de objecten en documenten voor toekomstige generaties te bewaren. Veel materiaal wordt door de instellingen ook ten behoeve van het onderwijs gebruikt. Alles uit de periode van mobilisatie, bezetting, en bevrijding kan welkom zijn, ook die zaken die op het eerste gezicht waardeloos lijken. De instellingen kunnen helpen bij de beoordeling hiervan en benadrukken dat ze niet alleen op zoek zijn naar objecten, maar ook naar documenten, dagboeken, foto's en films. Bent u in het bezit van oorlogsmateriaal en wilt u dat dit op een goede plek wordt bewaard, neem dan contact op met het oorlogs- en verzetsmuseum bij u in de buurt. Zij zorgen dat het bij de meest passende instelling terechtkomt.

Oorlogsgravenstichting

Op 19 januari 2007 zijn 356 opvarenden van 19 schepen geëerd met een eigen monument. Vice-admiraal J.W. Kelder, commandant Zeestrijdkrachten, onthulde die dag zes bronzen platen met de namen van 356 marinemannen die bij de verdediging van Nederlands-Indië in de periode 8 december 1941 tot 9 maart 1942 in de Indische wateren een zeemansgraf vonden. De platen zijn aangebracht op een nieuw monument, het zogenaamde Vlootmonument, dat

speciaal ter nagedachtenis aan deze slachtoffers is opgericht in het Karel Doormanhof op het Nederlands ereveld Kembang Kuning te Surabaya, Indonesië. Het monument is een initiatief van de Oorlogsgravenstichting (OGS).

Op onze website www.ogs.nl vindt u onder de link De Stichting/Actualiteiten een uitgebreid verslag van de onthullingsceremonie

De redding van een praalgraf

In de beeldschone gerestaureerde Vaste Burcht kerk (PKN) te Wijckel, vlakbij Balk in Friesland bevindt zich het Praalgraf van Nederlands beroemdste vestingbouwer MENNO baron VAN COEHOORN

Een aantal deskundigen heeft vastgesteld, dat het kunstwerk met name gedurende de afgelopen 30 jaar ernstig heeft geleden. Er is sprake van verzakking, spanning op de verankering, scheuren en beschadiging. Tijdens de herdenking van de driehonderdste sterfdag van Van Coehoorn in 2004 werd besloten dat er actie ondernomen moest worden

De Stichting Praalgraf Menno van Coehoorn werd opgericht. Deze club, onder voorzitterschap van een verre nazaat van Van Coehoorn, Jonkheer Leopold van Sminia heeft inmiddels een kwart miljoen euro aan fondsen geworven om de restauratie te betalen.

Op 6 december is de restauratie begonnen. Voor de bouwvak van het volgend jaar moet alles weer in orde zijn. Zie ook: www.praalgraf.nl

Oproep

Nieuws voor 'Militariade', zoals gegevens over tentoonstellingen, s.v.p. vòòr 15 maart schriftelijk sturen naar de redactiemedewerker: drs. P.I.M. Evers, Kamperfoeliehof 6, 3852 GE Ermelo. Bij voorbaat dank!

Generaal Benkendorf

KOZAKKEN

De Russische bijdrage tot de bevrijding van ons land in 1813 volgens de mémoires van graaf Alexander Benkendorf, generaal der cavalerie, adjudant van de tsaar van Rusland.

INLEIDING

De Russische Ambassadeur in ons land, de heer K.G.Gevorgian, maakte, tijdens een receptie, mevrouw Mary van Veen attent op het bestaan van de in boekvorm uitgegeven dagboeknotities van generaal Alexander Benkendorf, Generaal der Cavalerie, over de bewegingen van de Russische kozakken, die onder zijn leiding in 1813 ons land mede bevrijd hebben. [De notities zijn in het Russisch en gelijktijdig in het Frans vertaald.]

Op Internet kwam mevr. Van Veen bij Mars et Historia uit met de vraag of dat boek bekend was en of Mars et Historia interesse had. Als redacteur reageerde ik snel en kreeg een kopie [De specialisten binnen Mars et Historia kenden het niet hoewel later bleek dat het in de universiteitsbibliotheken van Amsterdam en Leiden - Mémoires du comte Alexandre Benkendorf, général cavalerie, aide de camp Général de S.M.E. l'Empereur de Russie - aanwezig is].

Mr. C.J.M. Kramers vertaalde snel de Franse tekst.

In de Nederlandse literatuur is heb ik niet zo veel gevonden over deze episode. Prof. dr. H. Brugman schrijft in de 'Geschiedenis van Amsterdam, dl 5' enige feiten die niet overeenkomen met dit dagboek. Verder is het Legermuseum in bezit van een vlag van het Russisch Regiment Benkendorf, in 1799 veroverd tijdens de Brits-Russische inval in Noord-Holland.

Is dit dagboek misschien een aanzet en een reden tot verder onderzoek naar Benkendorf?
red. M&H

Mijn detachement bestond uit 3500 man, 700 infanterieregiment Tula, een bataljon van 400 man van het regiment jagers, 800 man van het regiment huzaren van Pavlovgrad, een batterij bereden artillerie en vijf regimenten kozakken, samen 1600 man. Ik kreeg opdracht om snel op te rukken in de richting van Deventer met als doel om de Franse troepen in Holland in bedwang te houden en om Duitsland veilig te stellen tegen binnendringen door de vijand. Het detachement van kolonel Narischkin met drie regimenten kozakken en dat van generaal Zernischev met het vijfde regiment kozakken werden mij ter beschikking gesteld. Op 2 november vertrok ik op weg naar Bentheim.

Het leek mij dat mijn troepenmacht zo omvangrijk was dat ik mij niet tevreden moest

De stad Deventer berend door de Kozakken.
Naar tekeningen van J. W. Pieneman.

stellen met de rol van waarnemer. Ik besloot om te trachten heel Holland te overvallen. Ik stuurde een Hollandse kolonel, die bij ons diende, naar Amsterdam om daar de stemming te peilen en mij in contact te brengen met enkele sleutelfiguren. Ik stelde generaal von Bülow van mijn plannen op de hoogte en schreef aan generaal Winzigerode

hele garnizoen bestond uit twee of driehonderd slecht uitgeruste ruiters. Ik liet slechts enkele kozakken van kolonel Narischkin naar voren komen om deze cavalerie naar buiten te lokken. Deze kwam naar buiten, werd in verwarring gebracht en mijn mannen reden samen met de vijand Zwolle binnen. Meer dan de helft van het

om zijn toestemming te vragen. In afwachting van antwoord naderde ik Deventer en stuurde diverse groepen kozakken vooruit om mijn komst bekend te maken. Ik wist dat Deventer werd verdedigd door een garnizoen van 3000 man met goede voorraden en sterke artillerie op de wallen. Alleen bij verrassing zou ik mij ervan meester kunnen maken. Ik liet het Baschkiren regiment onder commando van luitenant kolonel Gagarin de IJssel oversteken. Hij moest aan de andere oever doen alsof hij via de brug de vesting wilde bedwingen terwijl ik in de nacht aan de andere oever een verrassingsaanval zou ondernemen. De opzet mislukte maar de poging kostte maar enkele mannen en in de duisternis konden wij ons terugtrekken.

Omdat ik niet de middelen had om Deventer in te nemen en ik niet nutteloos tijd wilde verliezen liet ik een deel van de troep van kolonel Balabin achter om deze vesting in de gaten te houden. Ik begaf mij naar Zwolle. Deze stad was niet in staat van verdediging, het

garnizoen viel in onze handen. Ik vestigde mijn commandopost in deze stad waardoor ik een overgang over de IJssel in bezit kreeg en makkelijker contact kon leggen met Holland.

Ik trof daar de Hollandse generaal van der Platen, die vroeger in Rusland had gediend en graag akkoord ging met mijn plannen. Hij gaf mij nauwkeurige inlichtingen over de vijandelijke strijdkrachten en over de stemming van zijn volk. De man die ik naar Amsterdam had gestuurd arriveerde ook in gezelschap van een vertrouwde van generaal Krayenhoff, de voorlopige gouverneur van de hoofdstad. Hij beloofde mij de medewerking van het enthousiaste volk en verzocht ons om snel te komen. Ik stelde generaal von Bülow op de hoogte van dit nieuws en verzocht hem om zo snel mogelijk naar Holland te komen.

Om geen tijd te verliezen en de Hollanders te helpen openlijk tegen de Fransen op te treden gaf ik majoor Marklay de opdracht met 200 kozakken direct en zonder rusten en zonder contact te zoeken met de vijand naar Amsterdam te trekken. Hij moest zich geen zorg maken om zijn verbindingen of zijn eventuele terugtocht. Deze even ondernemende als verstandige officier hield zich verborgen voor de vijand, vermeed de wegen en kwam in Amsterdam aan. Het volk, stoutmoedig bij het zien van de kozakken, nam de Fransen die nog in de stad waren gevangen en hees de vlag van de onafhankelijkheid. Op dat moment verliet kolonel Narischkin Zwolle, maakte zich meester van Harderwijk en trok naar Amersfoort. Generaal Stall, die tussen Deventer en Zutphen de rivier was overgestoken, kreeg opdracht meteen naar Amersfoort door te gaan.

Generaal von Bülow, ingelicht door de afgezant van generaal Krayenhoff was inmiddels opgerukt, had snel Doesburg ingenomen en trok in de richting van Arnhem. Ik wachtte ongeduldig op het

antwoord van generaal Winzigerode over mijn plannen. Tot mijn verdriet kreeg ik bevel om in geen geval de Eicel over te steken. Naar zijn mening was ik te zwak om wat dan ook te ondernemen in een moeilijk land met veel forten. Maar ik had de eerste stap gezet, Amsterdam was in beweging, de hele bevolking verzocht ons te komen. Ik was dolgelukkig met mijn aparte commando en besloot om niet te gehoorzamen. Diezelfde nacht verzamelde ik mijn troepen en stak de rivier over.

De vijand bezat aan de Eicel nog de vestingen Deventer en voorts Arnhem met 4000 man en tussen Amersfoort en Utrecht bevonden zich nog 7 à 8000 man. De vesting Naarden was goed bevoorrad en had een garnizoen van 2000 man. De forten Muiden en Halfweg aan weerszijden van Amsterdam waren goed versterkt. Het was mij dus niet mogelijk de veel talrijkere vijand frontaal aan te vallen op een terrein vol hindernissen. De tocht van majoor Marklay had mij geleerd zeer voorzichtig te zijn. Ik kon alleen slagen als ik de ware sterkte van mijn detachement verborgen wist te houden.

Na in opstand te zijn gekomen vreesde Amsterdam dat de boze vijand zou terugkomen. Er moest meteen hulp komen om dit nationale centrum uit de macht van de vijand te houden. Het regiment huzaren en de artillerie onder commando van prins Gewakow kregen bevel om generaal Stall en kolonel Narischkin te ondersteunen en om de vijandelijke voorhoede te Amersfoort aan te vallen. Ik liet kolonel Balakin in Zwolle achter met de opdracht Deventer in de gaten te houden en om mijn verbindingen te bewaken. Zelf ging ik met de infanterie naar Harderwijk nadat ik generaal Krayenhoff had verzocht scheepsgelegenheid uit Amsterdam daarheen te sturen. Op 22 november arriveerde ik in Harderwijk via een vreselijke weg van zes mijl. Op dat moment viel generaal von Bülow Arnhem

aan. Na felle tegenstand veroverde hij de vesting, een van de mooie wapenfeiten van deze oorlog.

Bij mijn aankomst in Harderwijk vernam ik dat Amersfoort was opgegeven door de vijand en dat onze cavalerie op weg was naar Utrecht. In de haven was niet voldoende scheepsruimte aanwezig zodat ik verplicht was de helft van mijn infanterie als versterking naar generaal Gewakow te zenden. Die avond scheepte ik mij met 600 man in. De Zuiderzee lag vol ijsschotsen en een vijandelijk flottielje van admiraal Verhuell op Texel kruiste bij Harderwijk. Het zag er niet goed uit maar wij hesen de zeilen om elf uur in de avond en in de duisternis kwamen wij weg met een sterke wind. Bij zonsopgang zagen wij de torens van Amsterdam en om acht uur voeren wij de haven binnen.

Snel begaf ik mij naar generaal Krayenhoff. Alleen aan hem zei ik hoeveel mannen ik bij mij had. Hij leek geschrokken maar wij konden niet terug. Wij maakten officieel bekend dat 6000 man waren aangekomen en riepen de bevolking op om te wapen te

komen. Hierop kwam de hele stad in beweging. De nationale garde kreeg bevel zich op te stellen voor het paleis waar een grote menigte zich verzamelde. Oranje vlaggen verschenen voor de vensters en het handjevol ontscheepte Russen nam op de voorgrond plaats onder het balkon van het paleis. Er vormde zich een voorlopig bestuur en om tien uur werd aan het volk een manifest voorgelezen dat het herstel van Holland aankondigde. Dit werd met vreugde toegejuicht en een kanon ondersteunde dit grote nieuws. De troepen defileerden voor mij, toegejuicht door een ontelbare menigte. Duizenden mannen, snel van allerlei wapens voorzien, voegden zich bij de soldaten en marcheerden dolenthousiast naar de twee forten die Amsterdam blokkeerden. De garnizoenen van Muiden en Halfweg, bang gemaakt door de geluiden vanuit de stad, hadden de talrijke oprukkende colonnes gezien en capituleerden. Er werden 900 man gevangen genomen en 26 stuks geschut werden op de wallen aangetroffen. Het is onmogelijk om de massale vreugde te beschrijven die zich

Kozakken voor Amsterdam.
naar aquarel van Fr. J. Pfeijffer jr.

meester maakte van de burgers van deze grote rijke stad. Het was echt het wederopstaan van een natie, die nu bevrijd van onderdrukking en slechte tijden spontaan herleefde. Het nieuwe bewind maakte haast met de bewapening en het bestuur van de stad. Na de eerste uren van deze grote omwenteling, nu de stad was bevrijd van de dreiging van de pas veroverde forten, kon de geringe sterkte van mijn detachement niet langer verborgen blijven. De leiders van de beweging begonnen nu aan de toekomst te denken en stelden mij enige vragen. Welke middelen hebt u om onze beweging veilig te stellen ? Welke zijn uw militaire voornemens ? En welke plannen hebben de vorsten van de coalitie over onze politieke toekomst ? Ik had aan generaal Winzigerode gevraagd waar ik mij met de Hollanders aan te houden had. Hij had mij geantwoord dat hij helemaal niet wist wat de tsaar ervan dacht. Toch moest ik zonder aarzelen antwoord geven want de geringste aarzeling zou al het vertrouwen in mijn onderneming wegnemen. Anders zou mijn actie worden gezien als een opportunistische overval. Ik antwoordde dat mijn detachement hen had bevrijd, dat von Bülow de actie steunde, dat een landing van Britse troepen aanstaande was en dat de vijand geheel was verrast. Mijn militaire opdracht was om alles te riskeren om hen te bevrijden. Ik moest de wensen van de natie doorgeven aan de vorsten van de geallieerden en de tsaar. Ik vroeg hen dus welke hun wensen waren. Zij antwoordden: de terugkeer van de prins van Oranje, alleen dit huis kan onze onafhankelijkheid waarborgen. Men besloot dus om meteen een afgezant te sturen om de prins te vragen terug te keren en zich aan het hoofd van de natie te plaatsen. Eerder had deze zelfde natie alles gedaan om deze familie kwijt te raken.

De prins was reeds ingelicht over alles wat er in Amsterdam gebeurde en wachtte slechts op het gunstige moment om zijn verblijf in

Engeland te beëindigen. Ik wist dat onze legers in Frankfurt lagen, daar niets te doen hadden en dat met Napoleon werd onderhandeld. Ik wist niets van de politieke overwegingen van de kabinetten der geallieerden en de voornemens van de tsaar en ik zat vast aan wat ik had gedaan en beloofd. Ik stuurde een rechtstreekse koerier naar Frankfurt om de tsaar mijn komst in Amsterdam te melden en ik schreef generaal von Bülow om te laten weten dat ik voor hem gereed stond voor het geval hij de operaties wilde voortzetten. Ondertussen gebeurde wat ik had gehoopt. De vijand wist dat wij in Amsterdam waren, dacht dat wij sterker waren dan hij had voorzien en zag een flinke colonne uit Amersfoort op Utrecht afkomen. Denkend dat het overal in Holland zo zou gaan trok hij zich haastig terug, stak de Lek en de Waal over en gaf zonder tegenstand het land boven de rivieren op. Generaal prins Gehawov bleef in Utrecht. De kozakken onder generaal Stall volgden de Fransen naar Wijk bij Duurstede en Vianen. Die van kolonel Narischkin vertrokken om Rotterdam te bezetten en de overgang over de rivieren voor te bereiden. Generaal von Bülow trok naar Utrecht, nam de Hollandse vrijwilligers onder zijn hoede en belastte zich met het omsingelen van Naarden en Deventer.

Ik zond majoor Marklay met zijn detachement naar den Helder om uit te vinden wat de vloot van admiraal Verhuell deed. Deze twijfelde aan de betrouwbaarheid van zijn Hollandse schepelingen en besloot, onder druk van Marklay, om den Helder per schip te verlaten met achterlating van tien kanonnen. Bij de overgave beloofde de admiraal niets te zullen ondernemen als hij vóór zijn vertrek nog proviand mocht inslaan. Dit was zeker de eerste keer dat een troep kozakken onderhandelde met een admiraal.

De landing van de prins van Oranje werd aangekondigd. De oude vrienden van de

familie liepen hem tegemoet en Amsterdam bereidde zich voor op de komst van de wettige vorst, soeverein, zowel door geboorte als door de wens van de natie. De hele bevolking was uitgelopen. Een Russische garde was bij de ingang van het paleis opgesteld, kozakken begeleidden het prinselijke rijtuig en aan de trap wachtte ik de vorst op samen met de plaatselijke autoriteiten. Bij het uitstappen kon de vorst zich in de opdringende menigte nauwelijks staande houden en ik reikte hem de hand om hem het paleis binnen te helpen. De vorst verscheen op het balkon en het gejuich hervatte onverminderd. Hij was erdoor geroerd. De Britse ambassadeur Clancarty vergezelde hem. Deze stelde mij snel op de hoogte van wat zijn regering met Holland voorhad. Dit was meer dan voldoende om mij gerust te stellen over mijn politieke gedrag van de voorafgaande dagen. Die avond namen de prins, de ambassadeur en ik plaats in hetzelfde rijtuig om ons naar de schouwburg te begeven. Hij werd er met grote bijval ontvangen. De natie had kennelijk het gevoel voor vrijheid niet verloren. De Hollanders waren er vroeger niet aan gewend om de prins als soeverein te zien maar juichten nu met overtuiging hun eerste burger toe.

Inmiddels had generaal Gewahow opdracht gekregen om plaats te maken voor de Pruisen, die Utrecht naderden, en om door te trekken naar Rotterdam, waarheen ook ik mij begaf. Generaal Stall stak de Lek over en trok op in de richting van Zaltbommel en Gorkum. Op weg naar mijn troepen werd ik opgehouden in den Haag waar ik deelnam aan een krijgsraad met de prins van Oranje, generaal von Bülow en de Britse ambassadeur. Zij waren van mening dat er niets moest worden ondernomen voordat de nog door de vijand bezette vestingen waren gevallen. Ik stelde echter voor om wel risicos te nemen. Ik zou de Waal willen oversteken en, profiterend van de verwar-

ring bij de vijand, een sterke plaats in te nemen Van daaruit onze operaties bestendigen zodat de oorlog zich van het centrum van Holland weg zou verplaatsen Na aanvankelijke tegenstand van von Bülow werd mijn voorstel aangenomen. Deze zegde mij enkele bataljons toe om mijn oversteek te bewaken en het garnizoen van Gorkum in de gaten te houden Op 28 november kwam ik in Rotterdam aan.

Op het moment dat ik ze het hardst nodig had pakte generaal Winzigerode de drie regimenten kozakken van kolonel Narischkin en de vijf van kolonel Balabin van mij af. Toen hij hoorde dat ik tegen zijn Holland was binnengevallen en het gelukkige resultaat had moeten toejuichen probeerde de generaal me zo veel mogelijk dwars te zitten. Ik moest bijna de helft van mijn cavalerie afstaan en dit verlies nog goedmaken.

Generaal Stall stak de Waal over met de opdracht om zonder te stoppen en de vijand ontwijkend zich ten zuiden van Breda te laten zien. Op dit moment maakten Hollandse vrijwilligers zich meester van den Briel en Hellevoetsluis, het tweede bataljon jagers kwam naar Dordrecht. Kapitein Peterson verjoeg met honderd kozakken en dappere Hollanders de vijand uit Hoge Zwaluwe.

In afwachting van de komst van de mij beloofde Pruisen, die maar niet kwamen, stuurde ik twee kanonnen en een bataljon van het Tula regiment met opdracht om zich meester te maken van de weg tussen Gorkum en Hardinxveld. Die nacht volgde ik het bataljon met mijn overige detachement. Ik liet het bataljon jagers uit Dordrecht komen De Pruisische kolonel Colombe voegde zich bij mij met 600 man infanterie en cavalerie. Deze dappere officier bleef bij mij en bewees mij grote diensten. Hollandse sloepen, met kanonnen bewapend door toegewijde Rotterdammers, naderden de wallen van Gorkum en

beschoten die stad die door een garnizoen van 7 à 8000 man werd verdedigd.

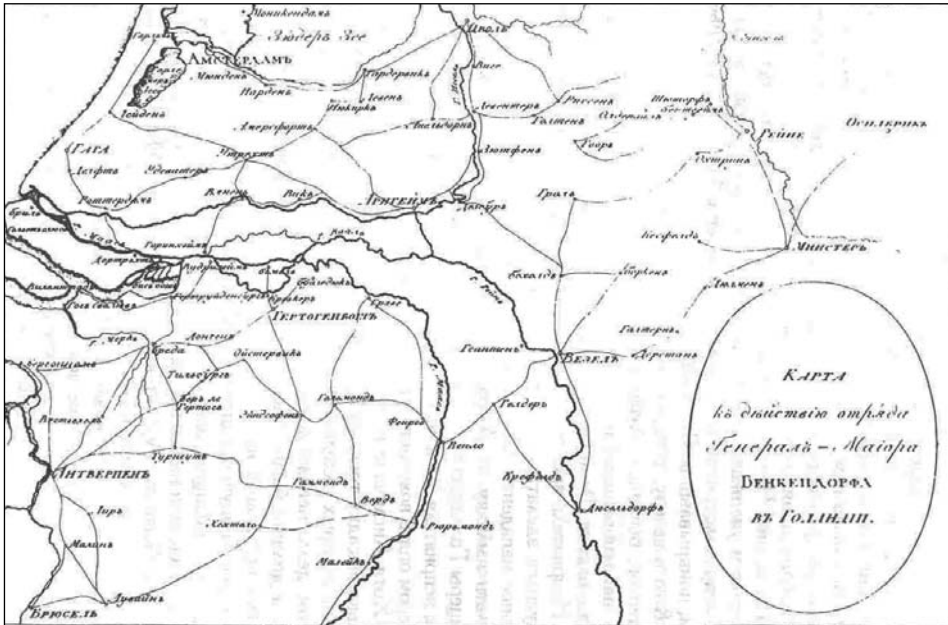
Na een snelle geslaagde mars had generaal Stall de vesting Breda verrast. De door diens verschijning aangemoedigde bewoners bedreigden nu de Fransen, Generaal Stall was hiervan op de hoogte en viel met kracht een van de poorten aan, nam deze in en maakte 600 gevangenen. De rest, verraden door de burgers en afgesloten van Antwerpen, vluchtte in verwarring. Breda, een van de sterkste plaatsen en de sleutel van Holland was helemaal niet in staat van verdediging gebracht. Er was geen geschut op de wallen en de vestingwerken waren verwaarloosd. Terwijl Napoleon geheel Duitsland overheerste toen hij de Njemen overstak om Moskou de vrede te dicteren had hij geen reden om voorzorgsmaatregelen te nemen voor de verdediging van Brabant.

Bij het aanbreken van de dag begaf ik mij naar de grote en kleine sloepen op kogelafstand van Gorkum. De rivier was erg breed, er was harde wind en vooral met de paarden hadden wij veel moeite. Gelukkig maakte het garnizoen van de vesting het ons niet lastig. Toen wij ons aan de andere oever verzamelden moesten wij de kanonnen van Woudrichem op de linkeroever van de Waal en ongeveer tegenover Gorkum nog passeren. Geen enkele man kwam naar buiten om ons tegen te houden en wij konden ons geluk niet op. Met onze grote colonne en artillerie moesten wij wel langs Geertruidenberg trekken, Deze sterke plaats werd ook nog gedekt door het water van de Biesbosch. Ik wist dat het garnizoen erg zwak was en helemaal niet voorbereid op een aanval. Generaal Stall had al een troep kozakken gestuurd om poolshoogte te nemen alsmede een officier om met de commandant een overgave te bespreken. Dat was brigadegeneraal Lorca die ons de vorige dag had zien naderen. Hij ondertekende de overgave van de vesting en

vroeg als gunst toestemming om met zijn zwakke garnizoen naar Frankrijk te mogen terugkeren. Ik liet Geertruidenberg aan de Hollanders over, die een nieuw garnizoen vormden en ik arriveerde nog op die avond van 1 december in Breda. Vanaf Rotterdam hadden wij 38 uren zonder rust gemar- cheerd en drie grote rivieren overgestoken.

Ik zette mij er meteen toe de invallende wallen van de stad enigszins te repareren zodat wij er voorraden konden laten komen en ik bekeek hoe ik aan geschut en kruit kon komen. Kolonel Tschizenki werd vervolgens met twee regimenten kozakken uitgestuurd om het garnizoen van Willemstad te intimideren. Hij kwam er bij het aanbreken van de dag. Onder de indruk van deze verschijning scheepten de Franse troepen zich zo snel in dat meer dan honderd kanonnen, 52 bewapende sloepen en veel wapens en munitie in onze handen vielen. De inname van deze plaats verschaftte mij de middelen om Breda in staat van verdediging te brengen. De haven was ook van belang voor de ontscheping van Engelse troepen. Die konden in Willemstad over een geschikte haven en goede versterkingen beschikken. Ik liet majoor Alferiev daar achter met een eskadron huzaren en honderd kozakken om de landing van de Engelsen te dekken. Hij bleef hier ter beschikking van de Engelse generaal Grecham tot deze hem door zijn eigen cavalerie kon vervangen. De majoor was tevens belast met het observeren van Bergen op Zoom.

Generaal Stall kreeg bevel op te rukken naar Wustwezel en mannen vooruit te sturen tot voor Antwerpen, waar generaal Carnot was aangekomen om het bevel van deze belangrijke vesting op zich te nemen. Kolonel Tschizenski ging met zijn regiment kozakken van de Boeg naar Turnhout. De Pruisische kolonel Colombe liet zijn infanterie in Breda achter en moest met kapitein Peterson en honderd huzaren en

Kaart uit boek
Met Amsterdam, 's-Hertogenbosch en Arnhem.

tweehonderd kozakken naar Mechelen en Leuven trekken. Toen generaal von Bülow had vernomen dat Breda, Geertruidenberg en Willemstad waren bezet liet hij de vesting Gorkum insluiten en ging met zijn legermacht naar Zaltbommel..
Ondertussen was de vijand zijn eerste verrassing te boven gekomen. Hij had zich versterkt met troepen die van alle kanten aansnelden om een nieuw leger te organiseren. Matrozen in de haven van Antwerpen werden gewapend en bij regimenten ingedeeld. Generaal Carnot gaf zich de grootste moeite om zich voor de strijd voort e bereiden. Napoleon had duidelijk bevolen om de Russen boven de rivieren terug te jagen en tegen elke prijs Breda in te nemen. Een koerier uit Parijs die in de handen van mijn mensen was gevallen deed mij weten wat ik te vrezen had. De vijand trok op vanuit Antwerpen met veel artillerie en 17 tot 18.000 man van slechte

kwaliteit Hij marcheerde naar Wustwezel en dwong generaal Stall zich terug te trekken. Kolonel Tschizenki kreeg bevel de opmars van de vijand te hinderen zonder de weg van Turnhout naar Breda op te geven. Generaal Stall trok zich langzaam terug langs de weg die de vijand nam. Om deze op te vangen zond ik twee stukken bereden artillerie en ter ondersteuning een eskadron huzaren. Om te voorkomen dat wij in wanorde naar Breda moesten terugtreken was buiten Breda een bataljon jagers verborgen opgesteld om zo nodig de cavalerie in staat te stellen om zich weer te verzamelen. De goede opstelling van generaal Stall maakte deze voorzorg overbodig. Hij had de opmars van de vijand vertraagd en kwam 7 december op het middaguur Breda binnen in volstreckte orde zonder voor de vijand enige trofee te hebben achtergelaten.
Het terrein rond de vesting was nog niet

opgeruimd zodat de vijandelijke tirailleurs zich konden verbergen in de tuinen en optrekjes voor de wallen. Onze batterijen werden naar voren opgesteld en de aanval begon met kracht. Kapitein van de artillerie Souhozanet had zijn stukken in de voorste linie opgesteld en gaf zo goed vuur en werd zo goed gesteund door onze infanterie dat de vijand zijn aanval stopte en volstond met het beschieten van de stad. Die dag verwachtte ik kanonnen vangroot kaliber en ammunitie die over water uit Willemstad moesten komen. Dit was mijn enige hoop voor de verdediging van Breda. Ik hoorde dat de vijand zich meester had gemaakt van Terheijden aan de rivier de Mark. Hierlangs moest mijn transport komen en van daar kon de vijand rechtstreeks naar Geertruidenberg, welke stad slechts door enkele burgers werd verdedigd en makkelijk kon worden ingenomen. Ik zat toen zonder de hulp waarop ik wachtte en mijn verbindingen waren verbroken. Het steunpunt dat ik daar had was opgerold maar toen kwam prins Gagarin, die ik langs de rechteroever van de mark had gezonden met zijn Baschkiers regiment, een eskadron huzaren en twee kanonnen. Zonder aarzelen viel hij bij nacht een veel sterkere vijand aan met volledig succes. Terheijden werd met de sabel in de hand ingenomen en wij maakten tweehonderd gevangenen. De overige vijanden konden alleen dankzij de duisternis en het moeilijke terrein ontkomen. Als het een uur later was geweest dan zou mijn transport uit Willemstad in handen van de Fransen zijn gevallen.

Toen de grote stukken in Breda waren aangekomen slaagden de artillerieofficieren en de Hollandse officieren onder leiding van hun kolonel Steinmetz er met veel moeite in om deze op de wallen te plaatsen. Veel affuiten moesten nodig gerepareerd worden en de munitie werd klaargelegd. Dit alles geschiedde terwijl de vijand ons beschoot terwijl wij geen tijd en geen middelen

hadden om dit te beantwoorden. Ons stilzwijgen wekte de indruk alsof wij gereed waren om te capituleren. Er kwam een parlementair om de stad hiertoe aan te manen. Hij werd gedwongen terug te keren en onze nieuwe artillerie met veertig stukken kwam in actie en bewees hem dat hij niets te hopen had..

Kolonel Tschizenki ging naar Tilburg om daar de vijand te hinderen en om mijn verbinding met generaal von Bülow in stand te houden. Prins Gagarin was in Terheijden gebleven, maakte contact met majoor Alferiew en hield mij op de hoogte van de voortgang van de ontschepping van de Engelsen in Willemstad. De avond van 8 december kwamen kolonel Colombe en kapitein Peterson terug in Breda. Zij waren in Mechelen en Leuven geweest waar zij acht stuks artillerie op de vijand hadden buitgemaakt. Ook bevrijdden zij driehonderd Engelsen die in Spanje krijgsgevangen waren gemaakt. Deze uitzonderlijke ontmoeting was een van de grote gebeurtenissen voor het dertiende leger.

Die hele nacht werd Breda zwaar beschoten. Tot schrik van de bevolking braken enkele branden uit maar onze troepen maakten zich snel van de vlammen meester en wisten rust en orde te bewaren. In de morgen van de negende probeerde de vijand, na een heftige beschieting, de Turnhoutse poort aan te vallen. De aanval werd lang volgehouden en hield pas op toen ik een uitval deed vanuit de Antwerpse poort. De soldaten van het Hollandse bataljon, dat in haast was samengesteld uit jongeren van de stad, kwamen met vreugdekreten naar buiten en vertoonden een grote moed. Ik gaf hen ondersteuning van honderd elitesoldaten van onze infanterie. De vijand verloor veel manschappen en de beschieting hield op. Deze begon weer in de avond maar de nacht was rustig. De Engelsen konden niets doen om ons te helpen. Tegenwind had hun ontschepping vertraagd waarbij de schepen

met paarden waren achtergebleven.

Vanwege ijsvorming was de Bommelerwaard voor vrachtkarren zo lastig om door te komen dat generaal von Bülow, die ons graag had willen helpen, zijn troepen niet kon bevoorraden. Toch moesten de Fransen, als zij de Pruisen en Engelsen vóór wilden zijn, zich haasten met Breda dan wel de stad opgeven. De tiende maakten de Fransen zich meester van alle wegen behalve die welke werd bezet door prins Gagarin. Onze hooggeplaatste batterijen werden zwaar bestookt. Dit kostte ons mensen en diverse huizen werden vernietigd. Het bastion waarop ik mijn commandopost had was bijna niet te houden en de meeste van onze stukken waren onbruikbaar geworden. Tegen de avond viel de vijand bij drie poorten aan. De Antwerpse poort werd verdedigd door prins Gewahow wiens huzaren te voet niet onderdeden voor onze infanterie. De Turnhoutse poort werd verdedigd door generaal Stall en de Pruisen onder bevel van kolonel Colombe. Allen waren bezield met de grootste hartstocht en de zekerheid van ons succes was op alle gezichten te lezen. Met mijn laatste reserve ging ik naar de poort van 's-Hertogenbosch waar de aanval beslissend leek. Het terrein was er tamelijk open en de nacht begon in te vallen. Ik kwam naar buiten met drie eskadrons huzaren, een regiment kozakken en vier stuks bereden geschut. Wij wierpen ons heftig op de vijand die bij de eerste aanval terugweek en zich snel ver terugtrok. Ik stopte de achtervolging uit vrees dat een gemakkelijk succes een val zou blijken te zijn. Toevallig kwam op dat moment een troep kozakken, gezonden door prins Gagarin, die luid schreeuwend op de laatste Fransen afging. Deze dachten dat mijn beweging samenviel met die van het korps van von Bülow en dat dwong hem tot deze snelle terugtocht. Toen het donker werd liet ik grote vuren aansteken en ik plaatste

schildwachten alsof een heel korps hier kampeerde. Op de andere plekken waren de aanvallers afgeslagen en de vijand verloor erg veel volk. In de nacht stopte de beschieting overal.

Van al mijn posten kreeg ik bericht dat uit het vijandelijke kamp veel lawaai kwam. In de ochtend maakte een dikke mist het mij onmogelijk de positie van de vijand te bepalen. Om 8 uur liet ik de toegangsbrug zakken en stuurde ik patrouilles vooruit ondanks de mist. Deze meldden mij dat de vijand als zijn posten had verlaten en van Breda was weggetrokken. Onze vreugde over dit nieuws was des te groter omdat het voer voor onze dieren opdraakte en de bevolking niet meer genoeg te eten had.

Generaal Stall kreeg order om de vijand te volgen op de weg naar Antwerpen. Hij kwam niet verder dan voor Wustwezel waar de Fransen hem ophielden en zich hadden versterkt. Kolonel Colombe begaf zich met een regiment kozakken naar Turnhout. De volgende dag 12 december dankten wij God op de wallen van de stad ter gelegenheid van de verjaardag van Z M de tsaar. Hollanders en Pruisen, met hun troepen opgesteld, namen deel aan de mis en knielden mede.

Ik had de Engelsen, von Bülow en de Hollanders gevraagd om mij af te lossen. Ik had niet genoeg te doen met het bezetten van een vesting, te meer omdat generaal Winzigerode mij had ontboden. Met zijn hele korps was hij naar de Rijn opgerukt en wilde dat ik deze een tweede keer zou oversteken met hem. Met veel moeite werd ik afgelost door twee bataljons Engelsen en Pruisen en Hollanders. Ik droeg Breda aan hen over en ging op weg. Om de vijand op een dwaalspoor te brengen ging ik naar Tilburg welke stad ik door twee regimenten kozakken liet aanvallen. Twee dagen later marcheerde ik naar Zaltbommel waar zich het korps van generaal von Bülow bevond. Ik ging verder naar Arnhem en Emmerik waar ik de Rijn zou oversteken terwijl

generaal Winzigerode dit in Düsseldorf zou doen. De rivier was vol ijsschotsen en ondanks alle pogingen konden wij niet oversteken. Ik liet dit aan de generaal weten. Hij dacht, of deed alsof hij dacht, dat dit kwaad opzet was van mij en beval mij mijn commando over te dragen aan de oudste in rang.. Ik dacht niet dat ik deze vernedering had verdiend. Het was zijn wraak wegens mijn fortuinlijke opmars in Holland, die ik tegen zijn wil had ondernomen. Ik voelde mij echter getroost toen ik de volgende decoraties had ontvangen: van de tsaar de Orde van St Wladimir tweede klasse, van de koning van Pruisen op

Huzaar (uit boek)

voorspraak van generaal von Bülow het Grootordelint van de Orde van de Rode Adelaar, van de kroonprins van Zweden het Grootordelint van de Degen, en wat mij het alleraangenaamst was van de regent van Engeland een sabel, van de prins van Oranje, koning van Nederland, een degen en eretrompetten voor het Tula regiment en het tweede jagers met daarin gegraveerd de datum van onze aankomst in Amsterdam en mijn naam. In tranen verliet ik mijn dappere troepen. Zij staken de Rijn niet over bij Emmerik maar werden naar Düsseldorf gestuurd waarheen ik alleen ook heenging.

Andries Westendorp

3 X 100 JAAR ONDERZEEDIENST

In het jaar dat achter ons ligt vierde de Onderzeedienst*) van de Koninklijke Marine haar 100 jarig jubileum. Ter markering van dit feit zijn een 3-tal boeken verschenen.

Allereerst 'Onderzeeboten!' door Harry de Bles, Graddy Boven en Leon Homburg

(uitg. Aprilis, Zaltbommel, 2006, 132 p., ill., ISBN 90 5994 130 4, prijs: €19,95)

Het boek beschrijft de ontwikkeling van de onderzeeboot door de eeuwen heen en bestaat uit 4 hoofdstukken, elk voorzien van een literatuuropgave en een verwijzing naar relevante websites. Het eerste hoofdstuk belicht de ontwikkeling van een uiterst primitief vaartuig tot aan het type onderzeeboot waarmee de diverse marines voor het eerst operationeel in zee gingen. Hoofdstuk 2 beschrijft de internationale ontwikkelingen in de 20e eeuw, terwijl in hoofdstuk 3 wordt ingezoomd op 100 jaar Nederlandse Onderzeedienst. Het boek sluit af met 'Hoofdtaken van de Nederlandse onderzeeboten en toekomstverkenningen'

Markant voor het boek zijn de ruim 50 illustraties. Het Marinemuseum gaf ter gelegenheid van de tentoonstelling 'Onderzeeboten!' illustrator Jack Staller opdracht om de hoogtepunten van de ontwikkelingsgeschiedenis van de onderzeeboot te visualiseren. Het

resultaat wordt in deze uitgave zichtbaar gemaakt aan de hand van meer dan 50 prachtige tekeningen.

Een ander sterk punt is dat in dit boek een beknopte vlootlijst is opgenomen van alle 63 onderzeeboten die bij onze marine gediend hebben c.q. dienen.

In 'Klaar voor onderwater – honderd jaar Nederlandse onderzeeboten' door Robin Snouck Hurgronje e.a. (uitg. Aprilis, Zaltbommel, 2006, 168 p., ill., ISBN 90 5994 162 4, prijs € 19,95) is voor een heel andere aanpak gekozen.

De samenstellers geven eerst een overzicht van de ontwikkeling van de (Nederlandse) onderzeeboot van de 17e eeuw tot aan het einde van de Tweede Wereldoorlog. Vervolgens wordt verslag gedaan van de inzet van onze onderzeeboten in de Koude Oorlog tot 1970.

De samenstellers bieden aan de hand van eigen belevenissen een interessante kijk op het onderzeebootbedrijf. Ook het fotomateriaal, m.n. de opnames van Sovjeteeenheden gemaakt door de periscoop, is bijzonder.

Daarna wordt een hoofdstuk gewijd aan de ontwikkeling van en de techniek in de moderne Walrus-klasse onderzeeboten, gevolgd door verslagen van commandanten die operationele patrouilles in de Adriatische zee gevaren hebben. Ook de opleiding en training van (toekomstige) commandanten in samenwerking met de Royal Navy wordt uitvoerig belicht. De uitgave wordt afgesloten met een hoofdstuk over de toekomstige inzet en vraag naar onderzeeboten. Mede door het met zorg gekozen fotomateriaal is het een schitterend boek geworden.

Het derde boek in dit overzicht is 'Periscoop op! – Nederlandse onderzeeboten' door P.C.Jalhay en G.J.Horneman (uitg. De Bataafsche Leeuw, Amsterdam, 2006, 200 p., ill., ISBN 90 6707 616 3, prijs € 29,50)

Het boek, voorzien van een korte inleiding, is als het ware een geïllustreerde vlootlijst van de Onderzeedienst *) van onze Koninklijke Marine. Ieder schip wordt afzonderlijk belicht met bijzonderheden over de levensloop en - indien van toepassing - een kadertekst met de namen van de omgekomen bemanningsleden. De gebruikte afbeeldingen zijn heel divers zoals dwarsdoorsneden, groepsfoto's van de bemanning, interieurfoto's en foto's tijdens de bouw resp. onderhoud. Met name een aantal opnames van de O 25 t/m O27, die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Duitse dienst geweest zijn als UD 3 t/m UD 5, zijn uniek.

Het boek wordt afgesloten met een aantal bijlagen betreffende de algemene gegevens van onderzeebootmoeder- en hulpschepen, de technische gegevens van de boten, de inspecteurs en commandanten van de Onderzeedienst en een overzicht 'Successen Nederlandse onderzeeboten ZW Pacific'. Ook dit boek is een echte aanrader!

*) sinds 2005 is de naam gewijzigd in Groep Onderzeeboten (sub-eenheid van het Commando Zeestrijdkrachten)

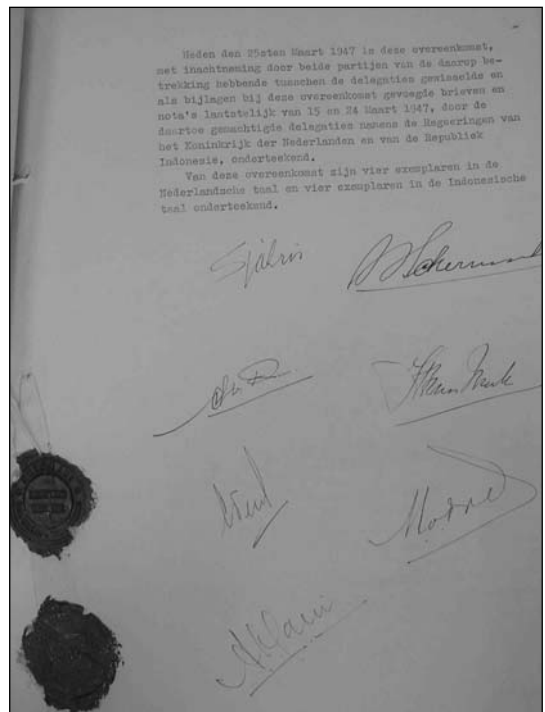
DE LEERSCHOOL IN HET RIJK VAN INSULINDE

de geschiedenis van een Hoeksche Waardse bakkerszoon
voor Orde en Vrede in Indië in de periode 1949-1950

“De Regering heeft zich genoodzaakt gezien de uiteindelijke slotsom te trekken uit de soevereine rechten en plichten, die zij alsnog over Indonesië uitoefent. Op U wordt een beroep gedaan de laatste acte te voltrekken, nu in eindeloze onderhandelingen het geduld is uitgeput en geen andere weg meer overblijft. Bij de afronding van Uw taak wek ik U op doortastend te werk te gaan, doch daarbij bovenal de menselijke eigenschappen, die U sieren, te ontplooien. Besef, dat Gij geen krijgsvolk zijt, doch brengers van recht en veiligheid aan een bevolking, die reeds te lang zuchtte onder terreur en onderdrukking. Verlicht haar noden, vermeedert deze niet. Onthoudt U van elke daad, die niet de toets van een scherpe critiek zou kunnen doorstaan. Zijt beslist doch tevens menslievend en ontziet andermans eigendom. Ik stel mijn volle vertrouwen in Uw houding. Moge God U leiden en behoeden in de komende dagen.”¹

Indië verkocht

Met deze Dagorder wendt Luitenant-generaal Simon Hendrik Spoor (1902-1949) zich vanuit Batavia op 18 december 1948 tot zijn troepen; om middernacht vangt de militaire operatie aan. Deze afkondiging luidt de Tweede Politionele Actie in en volgt nadat de bezetting door en capitulatie van Japan heeft plaatsgevonden en de Republiek Indonesia is uitgeroepen. Waarna de politieke en de militaire gebeurtenissen in de Nederlandse kolonie, Nederlands Oost-Indië², dat rijk is aan grondstoffen en agrarische producten, elkaar in een hoog tempo hebben opgevolgd. Sneller dan koningin Wilhelmina in haar radiorede van 7 december 1942 had kunnen vermoeden. In deze rede sprak zij haar visie uit over Indië na de Japanse bezetting: ... “dat het in mijn bedoeling ligt, na de bevrijding, de gelegenheid te scheppen om gezamenlijk te overleggen over een voor de veranderde omstandigheden passende bouw van het Koninkrijk en zijn delen. [...] een Rijksverband, waarin Nederland, Indonesië, Suriname en Curaçao tezamen deel zullen hebben, terwijl zij ieder op zichzelf de eigen,

Afbeelding 1: Het ondertekende Akkoord van Linggadjati
[Collectie Nationaal Archief, Den Haag; met medewerking
van NPS/VPRO “Andere Tijden”]

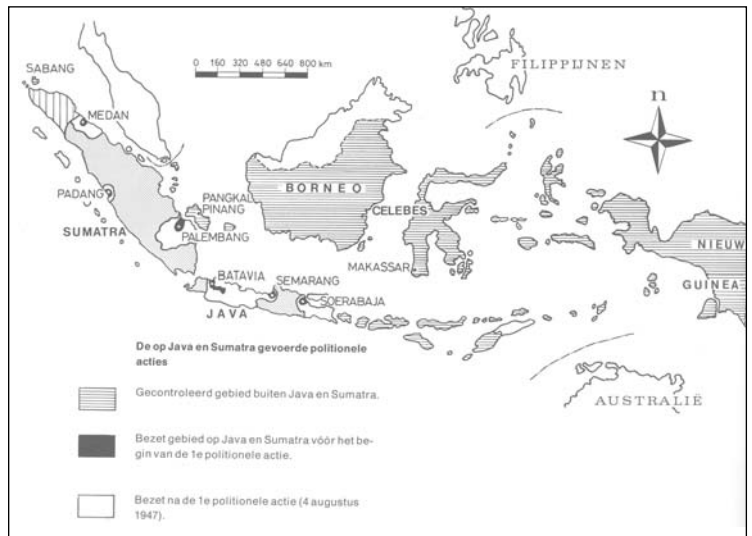
inwendige aangelegenheden in zelfstandigheid en steunend op eigen kracht, doch met den wil elkander bij te staan, zullen behartigen.”³

Terug naar 17 augustus 1945, de dag waarop de Republiek Indonesia door Achmed Soekarno (1901-1970) en Mohammad Hatta (1902-1980) wordt geproclameerd. In de bloedige Bersiap-periode⁴ gedurende de maanden daarna trachten de Britse en later de Nederlandse troepen orde en rust te herstellen. Na tal van onderhandelingen en conferenties wordt op 25 maart 1947 het Akkoord van Linggadjati (afbeelding 1) ondertekend, met als uitkomst: “Indonesië (red. Indië) zou hervormd worden tot de Verenigde Staten van Indonesië; de Republiek (red. Republiek Indonesia) zou in die federatie een deelstaat vormen; deze federale staat zou in 1949 onafhankelijk worden, maar met Nederland verbonden blijven in een Unie (red. Nederlands-Indonesische Unie).” (Groen en Staat, 1992, p.29). De Nederlandse regering erkent met het Akkoord van Linggadjati de Republiek Indonesia de facto, met andere woorden wel als feitelijk bestaande staat, maar daarmee nog niet als wettige staat. De intentie is om de Verenigde Staten van Indonesië te laten bestaan uit: de Republiek Indonesia (Java, Sumatra), Borneo en de Grote Oost (gevormd door de oostelijk gelegen eilanden waaronder Celebes). Indië-veteraan Cornelis Dorresteyn

(1926) heeft gediend bij 1ste Compagnie van het 1ste Bataljon Militaire Politie in de periode 1947-1950 en omschrijft het Akkoord als volgt: “Toen had de Nederlandse regering Indië eigenlijk al verkocht. Maar het was nog niet geleverd.” (Van Wijk, 2001, p.422).

Eerste en Tweede Politie Actie

Het ondertekende Akkoord van Linggadjati week af van de oorspronkelijke ontwerp overeenkomst welke op 13 november 1946 was ondertekend. Eind 1946 nam de Tweede Kamer namelijk de motie Romme/Van der Goes van Naters aan, waarin de ontwerp overeenkomst van zeventien artikelen werd uitgebreid (lees: aangekleed) met een bijlage. Deze aangeklede overeenkomst werd in het

Afbeelding 2: Indië 1947-1949 [Collectie NIMH, Den Haag].

In navolging van historicus De Jong en de bataljonscommandant Van der Most wordt in deze publicatie het begrip “bezet gebied” gebruikt. Ondanks dat dit begrip door sommigen en in eerste instantie niet in de laatste plaats door de schrijver van het dagboek wordt geassocieerd met de Duitse bezetting van Nederland in de jaren 1940-1945, is dit begrip gehandhaafd. Aangezien het een militair-technisch begrip betreft, dat tevens in de periode zelf werd gebruikt, zoals onder andere blijkt uit de operationele opdracht voor het 421BI (Van der Most, 1955, p.32).

Javaanse bergdorp Linggadjati in 1947 ondertekend. De Republiek Indonesia achtte zich niet gebonden aan de aangeklede overeenkomst (lees: de bijlagen), maar uitsluitend aan de zeventien artikelen, ofwel uitsluitend aan de zogenaamde naakte overeenkomst. Met andere woorden: de Nederlandse Regering stemde in met dit Indonesische standpunt "they agreed to disagree"⁵.

Door onenigheid tussen Nederland en de Republiek Indonesia over de uitvoering van het Akkoord van Linggadjati grijpt Nederland op 20/21 juli 1947⁶ militair in. Deze Eerste Politie Actie, onder de codenaam Product, wordt op 4 augustus 1947 beëindigd. De Nederlandse troepen hebben met deze operatie grote delen van Java en Sumatra bezet (afbeelding 2). De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties had tijdens deze Actie, op 1 augustus, VN-resolutie 27 aangenomen. Hierin werden beide partijen opgeroepen om: "to cease hostilities forthwith and to settle their dispute by arbitration or by other peaceful means..."⁷. Na weken van onderhandelen wordt op 17 januari 1948 de Renville-overeenkomst ondertekend.

Ondanks dat in de Renville-overeenkomst een demarcatielijn (een wapenstilstandlijn) is vastgesteld, is in de gebieden die tijdens de Eerste Politie Actie zijn bezet sprake van toenemende guerrilla. Nadat in september 1948 een communistische revolutie uitbreekt is dit voor de Nederlandse regering een duidelijk signaal dat optreden noodzakelijk is, gelet op de ontstane Oost-West-verhoudingen in de wereld. Ondanks dat de Republiek Indonesia zonder Nederlandse hulp in staat blijkt te zijn om deze zogeheten Madioen-opstand de kop in te drukken, verslechtert de toestand in het najaar van 1948 verder. De Jong (1988, p.935) schrijft: "het optreden

van de Republikeinse guerrillastrijders in de bezette gebieden werd steeds driester, er deden zich [...] circa tweehonderdvijftig bestandsschendingen per week voor". De Nederlandse regering besluit over te gaan tot een Tweede Politie Actie met het doel, om wederom legercommandant Spoor te citeren: "recht en veiligheid aan een bevolking, die reeds te lang zuchtte onder terreur en onderdrukking" te brengen.

De Tweede Politie Actie, welke op 19 december 1948 onder de codenamen Kraai en Zeemeeuw op Java en onder de naam Ekster op Sumatra aanvangt, heeft tot doel: de politieke en de militaire leiding van de Republiek Indonesia gevangen te nemen; het leger van de Republiek Indonesia (TNI) te verslaan en het bezetten van alle steden en grote plaatsen op Java en Sumatra. De Jong (1988, p.941) vermeldt, dat het kernpunt van deze Actie niet werd gevormd "door het algemene offensief van de Nederlandse troepen maar door een aanval van parachutisten en luchtlandingstroepen op Djokjakarta." (afbeelding 3). Bij de Tweede Politie Actie is de politieke leiding gevangengenomen, de militaire leiding is echter ontkomen. Verder zijn de steden en grote plaatsen op Java en Sumatra bezet (afbeelding 2), maar de TNI is niet verslagen. Onder druk van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties eindigt deze Actie op Java op 31 december 1948 en op Sumatra op 5 januari 1949. De druk vanuit de Verenigde Naties bestond uit een tweetal resoluties welke door de Veiligheidsraad op 28 december 1948 waren aangenomen: nummer 64⁸ en 65⁹, respectievelijk (nogmaals) de eis tot vrijlating van de Republikeinse leiders en een onmiddellijk staakt-het-vuren.

Wat is het verhaal van de Nederlandse militairen die ná deze Tweede Politie Actie voor het herstel van "Orde en Vrede"

Afbeelding 3: Een trainingssprong tijdens de opleiding van parachutisten boven Tjimahi (West-Java). Bij aanvang van de Tweede Politionele Actie volgt een Nederlandse militaire luchtlandingsoperatie boven Djocja. [Privé collectie de heer R. van Groeninghen, 's-Hertogenbosch]

naar Indië zijn gezonden en daar zijn gebleven tot medio 1950?

Na de Tweede Politionele Actie

De hiervoor genoemde vraag is eveneens gesteld door de historici Jan Hoffenaar en Ben Schoenmaker in hun publicatie "Met de blik naar het oosten: de Koninklijke Landmacht 1945-1990". Zij kwamen tot de slotsom: "De ontgoocheling was groot. Zij werden geconfronteerd met een verheving van de guerrilla. [...]"

Tekenend voor de verharding van de strijd zijn de (red. Nederlandse) verliescijfers. Van de 2.526 gedurende het conflict (red. in Indië in de periode augustus 1945 tot aan de wapenstilstand van augustus 1949) gesneuvelde militairen vielen er 1.162 in de

zeven maanden na de tweede actie (red. de Tweede Politionele Actie, in de periode januari 1949 tot aan de wapenstilstand van augustus 1949). [...] Hierbij moet worden opgemerkt dat er naast de gesneuvelden ook nog een 2.225 militairen [...] overleden ten gevolge van ziekte of een ongeval." (1994, p.37).

Om een beeld te kunnen vormen van de strijd na de Tweede Politionele Actie op Oost-Java geeft het dagboek van de twintigjarige dienstplichtig militair Petrus van Santen (1928) een schets. Een schets, omdat het zijn dagelijkse belevenissen betreffen ten tijde van deze guerrillastrijd na de twee politionele acties op Oost-Java, gezien door zijn ogen. Ondanks de subjectiviteit, geschreven door een Nederlandse militair te velde in de periode

1949-1950, is de verdienste van dit egodocument de persoonlijke en oprechte benadering waarmee Van Santen de lezer deelgenoot (lees: reisgenoot) zal maken van zijn dienstitijd in de Tropen in de periode 1949-1950.

De kleinzoon van Van Santen, Freerk Petrus (Erik) Smids (1977), heeft een begin gemaakt om dit dagboek te gaan publiceren. Het boek zal worden ingeleid met een historische beschouwing om het dagboek in de juiste historische context te kunnen

plaatsen. Na dit eerste deel zullen de vier dagboekdelen zo letterlijk en getrouw mogelijk worden weergegeven. Diverse foto's en documenten zullen het geheel gaan illustreren; tevens zal een register van persoonsnamen worden opgenomen. Dit boek is bestemd voor Sobats¹⁰ als herinnering, voor familieleden of nabestaanden van Sobats als handreiking -om een veelal onbesproken en onbekende periode uit het leven van man, vader of grootvader enigszins te kunnen begrijpen- en voor Sobats die in Indië moesten achterblijven als eerbetoon: immers zonder kennis over de geschiedenis is eerbetoon aan hen die daar hun laatste rustplaats vonden nauwelijks mogelijk.

Het motto van dit project laat zich omschrijven door de oproep gedaan door Indië-veteraan Anthonie Peter de Graaff (1928): "Vertel het je kinderen, veteraan!"^{XI}.

Voor Orde en Vrede

Van Santen wordt onder de wapenen geroepen met ingang van 10 september 1948 en ingelijfd bij het Garde Regiment Jagers (afbeelding 4). Op 2 februari 1949 (vergelijk: Ringoir, 1989, p.13) vertrekt het

Afbeelding 4: De 4de Compagnie, 1ste Peloton van het 1ste Infanterie Depot, te Amersfoort op 13 november 1948. Van Santen staat op de achterste rij, zesde van links. [Privé collectie de heer P. van Santen, Strijen]

6de Bataljon Garde Regiment Jagers (6GRJ) naar "het Prachtig rijk van Insulinde¹² dat zich daar slingert om den evenaar, als een gordel van smaragd" -zoals Van Santen in navolging van Eduard Douwes Dekker (1820-1887) het eilandenrijk bij het weerzien in 1993 omschrijft- om haar taak uit te voeren. Het 6GRJ, in de Indische militaire hiërarchie bekend onder de naam het 421ste Bataljon Infanterie (421BI), staat onder bevel van Luitenant-Kolonel der Jagers Herman Marinus Koerselman (1913-1980) en wordt ingescheept aan boord van het ruim honderdachtendertig meter lange turbinestoomschip¹³ (tss) Groote Beer, met een capaciteit van vijftienhonderd militairen. De opdracht voor het 421BI luidt: "Onze taak in het kader van herstel van orde en vrede kon beginnen. En dit hield in een zuivering van de gebieden buiten de grote steden en verbindings-wegen. De Tweede Politie Actie was geweest en had in grote lijnen alles bezet, maar nu kwam het aan op zuiveren. [...] Op tal van plaatsen waren de peloppers¹⁴ heer en meester, ze roofden en stalen en oefenden terreur uit. Aan die practijken moest een einde gemaakt worden." (Van der Most, 1955, p.32).

Ondanks dat de Tweede Politionele Actie ten einde is, worden in 1949 door bepaalde onderdelen van het 421BI specifieke acties uitgevoerd. Enkele voorbeelden zijn: Actie Caro, Actie Kediri en Actie Maassluis.

Een tijd om te sterven

Op 28 februari 1949 eindigt de bootreis en komt Van Santen aan in Soerabaja op Oost-Java. Tijdens de treinreis van de haven naar Probolinggo wordt de trein beschoten, ten gevolge van deze beschieting valt een dodelijk slachtoffer naast Van Santen. Het bataljonsgedenboek van het 421BI vermeldt hierover: “Deze gebeurtenis belichtte met dramatische duidelijkheid de toestand op Oost-Java.” (Van der Most, 1955, p.15). Op persoonlijke wijze is deze gebeurtenis en de daarop volgende begrafenis op het Ereveld Kembang Koening te Soerabaja door Van Santen in zijn dagboek opgetekend:

Abbeelding 5: “opdat zij met eere moge rusten”. [Privé collectie de heer P. van Santen, Strijen]

Soerabaja, 1 maart 1949:

...”Het is een groot Kerkhof en de vele kruisjes die er stonden, van alle gevallen Wapenbroeders maakten ons nog stiller dan we al waren. We moesten in een hal wachten op de lijkauto. Er stonden al veel Officieren waaronder ook de Veldprediker. Om twee uur kwam heel langzaam de kleine lijkauto aan, we stonden allen in de houding en de militaire groet werd gebracht. We hebben zo een half uur staan wachten, omdat het Vuurpeloton nog niet aanwezig was. Toen het gearriveerd was, moesten wij links vier en rechts vier naast de lijkauto lopen, met het Vuurpeloton voorop, en zo ging de droeve stoet naar het vers gedolven graf. De kist was bedekt met de Rood-Wit-Blauwe vlag en er lag een grote krans op de kist. Toen we het graf naderden werd de baar er uit gehaald en droegen we de kist boven het graf. Langzaam lieten we onze kameraad in 't graf zakken. Toen de kist in het graf was, moesten we in de houding gaan staan en het Vuurpeloton loste een salvo. Waarna de Veldprediker het woord nam. Hij las een gedeelte voor uit Prediker en had tot tekst: ‘Er is een tijd om geboren te worden en er is een tijd om te sterven’. Hij heeft goed gesproken en ik had moeite om me goed te houden. Na de Dominee, hebben ook nog een paar Officieren het woord gevoerd, en toen zijn we teruggegaan, allen diep onder de indruk van het gebeuren.” (afbeelding 5)

Een ware oorlog

Vanaf 7 maart 1949 wordt het 421BI in gedeelten verplaatst naar de residentie Madioen. De 4de Compagnie, waarbij Van Santen is ingedeeld, is in de daarop volgende

periode gelegerd op allerlei posten in en rond de stad, om te worden “ingewerkt” door het 2de Bataljon van het 15de Regiment Infanterie (Oorlogsvrijwilligers), teneinde daarna hun posities gedeeltelijk over te

nemen. Later wordt de 4de Compagnie belast met de beveiliging van zowel een gedeelte van de spoorlijn Madioen-Wilangan, het herstelwerk aan deze spoorlijn, alsmede het gebied rondom de spoorlijn.

Op 7 mei 1949 wordt de Van Roijen-Roem-overeenkomst ondertekend door de voorzitters van beide delegaties, Jan Herman van Roijen (1905-1991) voor Nederland en Mohamad Roem (1908-1983) voor de Republiek Indonesia. Roem legt die dag een verklaring af: "het uitvaardigen van een bevel aan de gewapende aanhangers van de Republiek om de guerilla-oorlog te staken; samenwerking gericht op het herstel van de vrede en het handhaven van orde en recht; en deelneming aan een Ronde Tafel Conferentie te 's-Gravenhage teneinde te bespoedigen de onvoorwaardelijke overdracht van werkelijke en volledige

soevereiniteit aan de V.S.I. (red. Verenigde Staten van Indonesië)."¹⁵ Ondanks deze verklaring en de gesloten overeenkomst verslechtert de situatie op Oost-Java. Generaal-Majoor Willem Jacobus Karel Baay (1894-1976), commandant van de A-Divisie met het bevel over het Territoriaal Troepen Commando Oost-Java, meldt op 13 juni 1949: "De rechtstreeksche activiteit van vijandelijke gewapende groepen neemt toe, waarbij zeer veel aandacht wordt besteed aan de versterking van de greep op de bevolking door daden van terreur en sabotage."¹⁶

Nadat de verschillende pelotons van het 421BI over Oost-Java zijn verspreid, is het 1ste Peloton met Van Santen op 4 juli 1949 gelegerd op een buitenpost in Djogorogo. Van Santen en zijn kameraden ervaren aan den lijve hoe de toestand op Oost-Java is. Van Santen schrijft in zijn dagboek:

Djogorogo, 4 juli 1949:

..."Vanmorgen om half vijf kwam er plotseling een lichtkogel boven onze post, doch het bleef stil, alleen tegen vijf uur kregen we een paar schoten. Maar toen de Jap.¹⁷ even antwoordde was het weer stil, en al waren we allemaal wakker, we zijn niet uit bed geweest, wel trok ik mijn sokken aan, je kon nooit weten. We waren weer in slaap gedommeld toen ik opeens wakker schrok door vuur dat op ons huis afgevuurd werd. Het was toen kwart over zes, gelijk er uit, mijn helm, geweer en patronen, en op m'n buik kroop ik naar buiten, zomaar in m'n pyjama en op m'n sokken, maar dat gaf niet. De Jap. was al aan 't terug knallen, maar de stelling was nog leeg. Ik ontdekte de plaats waar vanuit op ons geschoten werd, en al was het 'n zwaar automatisch wapen, ik begon toch maar met m'n spuit¹⁸ terug te knallen. Doch toen kwam Niek van Staalduinen ook bij me met de Bren en die gaf zo'n strot vuur weg dat het daar even stil werd. Maar toen brak de Hel pas los, van alle kanten kregen we vuur. Wij schoten ook overal vandaan maar het minderde niets, de pannen vlogen van het dak, en de stukken kalk en steen van de muur viel op en naast ons. Bouman gooide mortieren er op, maar geen krimp, even was het soms stil om dan weer met onverminderde kracht te beginnen, klappen van de mortier, knallen van ons eigen, het venijnig ratelen van de Jap., vermengd met de fluitende en gierende geluiden van de inslaande kogels, maakten het tot een ware oorlog. Duidelijk hoorden we de bevelen der sloebers¹⁹, af en toe afgewisseld met een luide kreet van Madjoe²⁰, en Merdekka²¹, en het bobbelen geluid van een zware Bren hoorde je duidelijk. Smit wou de gang uitkruipen naar de stelling maar kreeg een schampschot in de rug. Wonder boven wonder feitelijk niets geraakt een klein beetje bloedde het, maar niet van betekenis. Steeds maar kregen we zware salvo's, en plots weigerde de Jap. dat was een klap voor het moreel. De stelling moest verlaten worden, en er werd teruggetrokken in de stelling om het huis. Als maar vuur en

niet precies te zien waar het vandaan kwam. De ene mortier na de andere werd afgevuurd, en de geweergranaten gingen dezelfde weg. Wel zo zuinig mogelijk want we hadden maar achttien mortierbommen en twaalf geweergranaten. Maar het moest. Je merkte duidelijk dat ze dichterbij kwamen. Een groot geluk hadden we, we konden seinen, en de seiner was dan ook druk in de weer om versterking te krijgen. Toen kwam het gebrek aan munitie, we moesten enkel maar schieten als we wat zagen. Ze hadden het door dat onze vuurkracht minderde want steeds dichterbij kwamen de salvo's van alle richtingen op onze post aan, uit de bosrand, van de sawah²², uit de bomen, enfin overal vandaan. En steeds meer pannen en stukken muur kwamen naar beneden. Toen was het even doodstil, en werd er luide geroepen, dat we ons maar over moesten geven. Maar dan ging je 'n zekere dood tegemoet, dus dat is uitgesloten. En we beten ons op de tanden, vol energie om ons tot het laatste toe te verdedigen. Daarop volgde een aanzwellende kreet van Madjoe en Merdekka, maar Bouman ook niet mis, kroop om zijn trompet, en gaf als antwoord een knallende Reveille. Maar daar kregen we toch een zwaar vuur op terug, dat ik niet anders dacht, of ze zouden gaan stormen. Als antwoord ging de laatste mortierbom er op, en steeds minder werd het aantal doosjes munitie, de toestand werd hachelijk. En al seinden ze dat er versterking onder weg was, vreesde ik toch dat we er uit zouden liggen voor ze bij ons waren. Toen heb ik gebeden om uitkomst tussen het knallen en gieren der kogels door, en daarop werd ik weer kalmer. Ik had nog zes patronen, en toen kwamen ze toch nog gelukkig met 'n paar pakjes aan, het was al half negen geworden. En door het geknal van ons heen hoorden we in de verte ook vreselijk schieten, en we wisten gelijk dat was de versterking, maar die schenen in 'n hinderlaag te zijn gereden, want het bleef daar ook aanhouden. Langzaam aan minderde het vuur op ons, en toen het kwart over negen was, was het stil. Vreemde stilte is dat, je weet niet wat je overkomt. En daar kwam de Genie aangereden, die hadden de hinderlaag welke voor hen gelegd was overwonnen, en toen was het ook afgelopen, geen schot werd meer gelost en na drie uur onder vuur gelegen te hebben was het gedaan, de aanval was afgeslagen. Maar het had niet langer moeten duren, dan hadden we onherroepelijk verloren geweest. Ik heb uit de grond van m'n hart God gedankt voor ons behoud, want Hem komt de dank toe. Hoe gemakkelijk had het anders kunnen zijn, en dan behalve het schampschot van Smit allemaal ongedeedr!!! Toen de Genie hier was, zijn ze weer aan het seinen gegaan naar Ngrambé, om artillerie en na een kwartier begonnen de artilleriegranaten te gieren over onze post heen, naar de Kampong²³ rand en heel de omtrek kreeg artillerievuur, dat heeft tot tien uur geduurd. En nu is het weer net als of er niets gebeurd is, alleen zijn er grote gaten in de muur van onze kamer ook, en het schilderij dat boven mijn en Janus zijn bed hangt is doorboord. Een paar jongens door de klamboe geschoten en zo meer, maar dat geeft allemaal niets.”...

Van Santen schrijft “een groot geluk hadden we, we konden seinen”. Korporaal Hendriks memoreert, dat organiek geen seiner bij het peloton op de post aanwezig was. Een dag voor deze beschieting was een artillerie konvooi op de post geweest. Dit konvooi was inmiddels vertrokken, echter één wagen was achtergebleven en vanuit deze wagen kon worden geseind²⁴.

Vuurvliegen

Enkele dagen na deze beschieting bezoekt de plaatsvervangend compagniescommandant de post en schrijft op het verschoten munitie-rapport: “Er zitten zeker veel vuurvliegen in Djogorogo!”²⁵. Van Santen schrijft in zijn dagboek: “Met andere woorden: het peloton heeft op Vuurvliegen geschoten! Nu, ik wou, dat hij maandag-

morgen hier geweest was, dan had hij wel anders gesproken. Maar Sergeant Sleebe laat het er niet bij zitten, hij zal zich met de Luitenant Berger in verbinding stellen, en die zal de smet wel afborstelen, die weet ook wat hier te doen

Afbeelding 6: Post "Vuurvlieg" Djogorogo. [Privé collectie de heer P. van Santen, Strijen]

is." De manschappen van het 1ste Peloton geven hun gehandhaafde post vervolgens de geuzennaam: "Vuurvlieg" (afbeelding 6).

De dagelijkse activiteiten van Van Santen blijven gedomineerd door patrouilleren, wachtlopen waarbij diverse beschietingen door en gevechtscontacten met de TNI en/of andere strijdgroepen in het egodocument zijn opgetekend.

Te velde, 18 juli 1949:

"Vannacht is het rustig geweest, en om half negen vanmorgen starten we weer voor 'n Patrouille, met twaalf man onder commando van Sergeant Sleebe. Daar we bergopwaarts gingen waren al spoedig de goede wegen weg en ging het weer klimmend en dalend, de ene diepte door, de volgende heuvel op, en na een uur was ik al aardig moe. Maar we waren pas aan 't begin en je doet 't beste om maar niet aan moeheid te denken. Om half elf waren we ongeveer op de helft, en toen hebben we eerst klapper²⁶ gedronken, waar je van opknapt, en toen weer troes²⁷. Maar de Ploppers dachten er anders over. We zouden net de

Afbeelding 7: Op patrouille, ongedateerd. [Privé collectie de heer P. van Santen, Strijen]

Kampong uitgaan om de zoveelste kali²⁸ over te steken toen er van achter een sawah-veld uit 'n Kampong een paar karabijn schoten over ons heen floten, gelijk in dekking, maar weer het oude liedje, niets te zien als wuivende palmen en groene struiken. Je kan nooit precies zeggen waar je het vuur vandaan krijgt. Lenderink gaf met de Bren een muziekstukje op de Kampong rand, maar prompt kregen we bericht terug dat ze het ontvangen hadden. Fel hard klaptten de karabijnen. Ik zat als laatste man de weg af te linken, en 'n stofwolk op het wegdek bewees dat ze weer heus niet uit de nek schoten zoals ze ons bij de opleiding wijs maakten" [...] "Ik zit net te denken, toen wij onder vuur lagen kwamen ze in Holland pas op, en was er thuis 'n beetje feest, want Sjanie is jarig, gelukkig maar dat ze niet wisten en weten dat Peter in dekking lag voor vijandelijke kogels, in plaats van z'n zusje te kunnen feliciteren!!!"... (afbeelding 7)

Cease Fire

Na het staakt-het-vuren, het “Cease Fire”, ingaande in de nacht van 10 op 11 augustus 1949, blijven overeenkomstig de bepalingen de onderdelen op hun positie en van daaruit wordt gepatrouilleerd, al dan niet in gezelschap van de TNI, naar de omliggende gebieden en de naastgelegen posten. Op 23 augustus begint de Ronde Tafel Conferentie te 's-Gravenhage, teneinde de soevereiniteitsoverdracht uit te werken. Ondanks het staakt-het-vuren vinden geregeld schermutselingen plaats met (communistische) strijdgroepen en losse bendes. De Jong (1988, p.982) vermeldt over de toestand op Java dat het pas begin oktober werkelijk rustig zou worden. Op 15 november 1949 verlaat de 4de Compagnie Madioen, waar zij op dat moment is gelegerd en wordt de residentie Madioen ontruimd en overgedragen aan de Republiek Indonesia; een gedeelte van de Compagnie vertrekt naar Tjermee. Exact zes weken later wordt de “Akte van Soevereiniteitsoverdracht” ge-

tekend, waarin Nederland de soevereiniteit over de Indische archipel (met uitzondering van Nieuw-Guinea) overdraagt aan de Verenigde Staten van Indonesië en de Nederlands-Indonesische Unie tot stand komt. Op 27 december 1949 om negen minuten voor elf uur (Nederlandse tijd) wordt de Rood-Wit-Blauwe vlag in Batavia gestreken (Nieuwe Haagse Courant, 1949, p.1)

Onder het oog des presidents

In februari 1950, Van Santen is inmiddels bevorderd tot korporaal-tijdelijk, bevindt de 4de Compagnie zich in Perak (Soerabaja) waar druppelsgewijs de overige compagnieën van het 421BI weer bij elkaar komen. Een ongewisse periode breekt aan. De vraag “wanneer we naar Batavia zullen gaan, of iets van die aard dat wijst op ons vertrek” blijft een onbeantwoorde, maar een dagelijkse terugkerende, vraag. Van Santen schrijft in zijn dagboek over die periode:

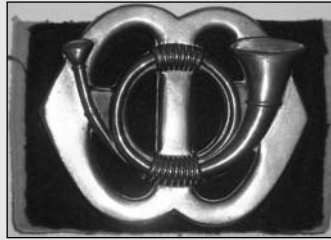
Soerabaja, 17 april 1950:

“Zaterdagmorgen is het nu al, en ik geloof dat het meeste nut van mijn dagboek er af gaat, maar ik vind het niets geen bijzonders. Want wat moet ik nu elke avond schrijven? Ik weet het vaak niet. O, niet dat er niet genoeg te schrijven is, want kankeren kan je wel drie bladzijden vol elke avond maar weer. Maar daar bereik je toch ook weer niets mee, hoewel het deze week wel weer bar erg is ook. Elke dag dienst tot één uur met 'n wacht van elke avond 'n 40 man sterk. En nu met het hele Bokkentuig om, je weet gewoon niet wat ze uitzoeken om je maar weer eens ouderwets af te knippen. Maar de rapporten vliegen gewoon rond je oren, die zeven dagen, die veertien dagen, de derde licht arrest en strafexercitie en zo meer. Al deze dingen zijn aan de orde van de dag, en het gaat me de keel uithangen tot en met, maar dat helpt niets. Het eten is negen van de tien keer ook bitter slecht en ik ben met Jan gisteravond maar weer in de stad wezen bikken, want dat heb je betoel²⁹ nodig”...

Op Eerste Pinksterdag 28 mei 1950 verlaat het 421BI Oost-Java en vertrekt vanaf de Genuakade te Soerabaja -aan boord van de “Van Outhoorn” van de Koninklijke Paketvaart Maatschappij- naar de haven van Batavia (Tandjong Priok) op West-Java. Van Santen en negentien mede-kwartiermakers

zijn per Dakota vooruit gereisd. De nieuwe operationele taak van het bataljon luidt: “het veilig stellen van een groot deel van de belangrijke weg Djakarta-Bandoeng” (Van der Most, 1955, p.234). Het 6GRJ lijkt in deze periode niet “onder het oog des konings te staan” (Raatgever, 1954, p.2)

What's in a name?

De Nederlandse troepenmacht in Indië is opgebouwd in piramidevorm: een divisie bestaat uit meerdere brigades, welke bestaat uit meerdere bataljons, welke bestaat uit meerdere compagnieën, welke bestaat uit meerdere pelotons en welke bestaat uit meerdere groepen.

Op 1 januari 1949 (vergelijk: Legermuseum over 421BI) wordt te Amersfoort het 6de Bataljon Garde Regiment Jagers (6GRJ) opgericht, gevormd uit dienstplichtige militairen van de lichte 1948-2. Het 6GRJ volgt numeriek op de eerste vijf bataljons Garde Regiment Jagers welke in de periode oktober 1945– november 1947 hen naar Indië zijn voorgegaan, met uitzondering van 2GRJ welke nimmer is opgericht. Ringoir (1989, p.11-12) geeft als reden dat de eerste twee bataljons van alle regimenten uit Oorlogsvrijwilligers (OVW-ers) moesten worden gevormd; na de oprichting van 1GRJ met OVW-ers bestond het volgende bataljon uit dienstplichtigen en werd zodoende 3GRJ. Het 6GRJ wordt in de Indische militaire hiërarchie bekend onder de naam het 421ste Bataljon Infanterie (421BI).

Het 421BI maakt in Indië deel uit van de G-Brigade welke gezamenlijk met andere brigades de A-Divisie vormen. Onder de G-Brigade vallen naast het 421BI ook het 422BI tot en met het 426BI. De eerste drie bataljons vallen onder het Territoriaal Troepen Commando Oost-Java en het 424BI tot en met het 426BI worden door “gewijzigde omstandigheden”³¹ niet op Oost-Java maar op Noord-Sumatra en Midden-Java gelegerd.

Een punt van verwarring lijkt de exacte benaming te zijn van het onderdeel van Van Santen. Referent aan de titel van het eigen bataljonsgedenboek: “Bataljonsgedenboek 421^e Bataljon Garde Regiment Jagers”, samengesteld door bataljonscommandant de Reserve Majoor der Infanterie Tobias van der Most (1906-1992) lijkt deze benaming in tegenstelling te staan tot de terminologie als: “421ste Bataljon Infanterie” of “6de Bataljon Garde Regiment Jagers”, zoals gebruikt in publicaties als: Elands en Moor (2005, p.28), Groen en Staat (1992, p.76) en Schulten en Smits (1980, p.120). Deze onduidelijkheid lijkt haar oorsprong te vinden in een schrijven van de Generale Staf d.d. 21 september 1949, waarin wordt vermeld dat de afkorting “Inf” komt te vervallen. Zodoende wordt “421 Bataljon Infanterie” vervangen door “421 Bat” dat staat voor “421^e Bataljon Garde Regiment Jagers”³². Overigens wordt bij Koninklijk Besluit d.d. 1 juli 1950 het Garderegiment Jagers samengevoegd met het Garde Regiment Grenadiers tot het Garde Regiment Grenadiers en Jagers. Omwille van de duidelijkheid is in deze publicatie naar het lijkt de oorspronkelijke benaming gehanteerd: het 421ste Bataljon Infanterie of het 6de Bataljon Garde Regiment Jagers.

maar “onder het oog des presidents”. Dit komt duidelijk tot uiting tijdens het beveiligen van de route door de Jagers bij de intocht van president Soekarno in Buitenzorg, memoreert Van Santen anno 2006.

De leerschool in het rijk van Insulinde

Op 25 juli 1950 gaat het 6GRJ, als laatste Garde Regiment Jagers³⁰, in de haven van Batavia aan boord van wederom de tss Groote Beer om Indië definitief te verlaten. Inmiddels staat het bataljon, tot aan de opheffing bij thuiskomst op 17 augustus

1950, onder bevel van de Reserve Majoor der Infanterie Tobias van der Most (1906-1992), die het bevel heeft overgenomen van Luitenant-Kolonel der Jagers Herman Marinus Koerselman (1913-1980). (Vergelijk: Ringoir, 1989, p.13). Als de tss Groote Beer een dag voor aankomst in Het Kanaal opstroomt richting Holland beëindigt Van Santen zijn dagboek, in zijn slotwoorden zit het antwoord verborgen op de vraag waarom pas nu, ruim vijfenvijftig jaar na terugkomst uit Indië, deze ervaringen openbaar worden gemaakt.

a/b tss Groote Beer, 16 augustus 1950

...”Je kan aan ons nog niet merken dat we morgen thuis kunnen zijn. Ik weet niet wat dat is, maar je bemerkt nog niets van ’n spanning of iets dergelijks. En toch zetelt er in ieder hart blijdschap, en ieder voor zich verheugt zich op de dag van morgen. Maar het is misschien wel toe te schrijven aan het feit, dat we in Indië geleerd hebben om niet zo gauw aan buiten te laten merken wat er van binnen in je omgaat. Ik denk wel, dat ze in Holland al in ’n zenuwachtige stemming zullen gaan raken, en er zullen wel berekeningen worden gemaakt van hoe laat en zo meer. Maar ik wou toch dat al het drukke gedoe maar ras voorbij was. Doch dat zal ook wel weer vanzelf komen. Ik eindig dan ook maar, want ik weet niets meer te pennen.”

Geïnteresseerd?

Bent u geïnteresseerd in het dagboek van Indië-veteraan Van Santen, dan kunt u een informatiefolder aanvragen met antwoordstrookje. Door het invullen en retourneren van het antwoordstrookje wordt u vrijblijvend op de hoogte gehouden van de datum van uitgifte van het boek. U kunt hiervoor contact opnemen met Erik Smids, Van Groningenstraat 40, 3295 CR 's-Gravendeel, telefoonnummer 078 683 5232, emailadres fpsmids@hotmail.com. Mocht u over gegevens beschikken over het 6de Bataljon Garde Regiment Jagers of diens Bataljonscommandanten Koerselman en Van der Most, dan houd ik mij van harte aanbevolen. U kunt daarover eveneens contact opnemen met Erik Smids.

*ing. Freerk Petrus Smids
Januari 2006*

Verantwoording

Met dank aan verscheidene Sobats van onder andere het 6de Bataljon Garde Regiment Jagers en aan hen welke toestemming hebben verleend voor het opnemen van afbeeldingen in deze publicatie, te weten: het Nationaal Archief te Den Haag en de NPS/VPRO “Andere Tijden” voor wat betreft afbeelding 1, het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) te Den Haag voor wat betreft afbeelding 2 en de heer R. van Groeninghen te 's-Hertogenbosch voor wat betreft afbeelding 3.

Geraadpleegde literatuur:

- Anonymus (1949). *120 jaren Grenadiers en Jagers 1829-1949*. Plaats en uitgever onbekend.
- Anonymus (1949). "Vlag ging neer in Batavia." *Nieuw Haagsche Courant*, 37ste jaargang, nummer 10182, 27 december 1949: pagina 1.
- Anonymus (2000). "Laatste armada naar de grote oost." *De Opmaat*, zesde jaargang, nummer 1: pagina 29-34.
- Bussemaker, H.Th. (2003). "De Bersiap". Tijdschrift: *De Landelijke dag van KJBB '41-'49*. 15 november 2003, plaats onbekend. Indische Cultuur (in) *Beweging* via <http://www.tjaberawit.com>
- Dekker, E.D. (1985). *Max Havelaar of De koffieveilingen der Nederlandse Handelsmaatschappij*. Negende druk. Utrecht, Veen uitgevers.
- Van den Doel, H.W. (2001). *Afscheid van Indië. De val van het Nederlandse imperium in Azië*. Derde druk. Amsterdam, Prometheus.
- Elands, M., en de Moor, J.A. redactie (2005). *Het Nederlandse militaire optreden in Nederlands-Indië/Indonesië 1945-1950. Een bibliografisch overzicht*. Den Haag, Nederlands Instituut voor Militaire Historie van het Ministerie van Defensie.
- Escher, R.Th., de Lange, Ph.G. en Lapré, S.A. (1997). 'Orde en Vrede'. *De humanitaire/militaire missie in Nederland Oost-Indië 1945-1950*. Schimmert, Comité Orde en Vrede.
- De Graaff, A.P. (1999). *Vertel het je kinderen, veteraan! Franeker*, uitgeverij van Wijnen.
- Groen, P.M.H. en Staat, D.W. (1992). *Inzet in Nederlands-Indië 1945-1950*. Amsterdam, Van Soeren & Co.
- Hoffenaar, J. en Schoenmaker, B. (1994). *Met de blik naar het oosten: de Koninklijke Landmacht 1945-1990*. Den Haag, SDU-Uitgeverij.
- De Jong, L. (1988). *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, deel 12, Epiloog, tweede helft*. 's-Gravenhage. SDU-Uitgeverij.
- De Jong, L. (1991). *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, deel 14, Reacties, tweede helft*. 's-Gravenhage. SDU-Uitgeverij.
- Legendijk, A. (1991). *Schakel tussen twee Werelden*. Amsterdam, De Bataafsche Leeuw.
- Legermuseum Delft en het Veteranen Informatie Punt (z.j.) Cd-rom *Nederlands Indië 1945-1950*. Delft, Legermuseum Delft.
- Ministerie van Oorlog (1947). *Eenvoudig spreekmaleis*. Derde druk. Den Haag, uitgever onbekend.
- Van der Most, T. redactie (1955). *Bataljonsgedenboek 421e Bataljon Garde Regiment Jagers, ter herinnering aan de Indonesië-tijd Februari 1949-Augustus 1950*. Rotterdam, uitgever onbekend.
- Oomes, J.T.M. en Van Gangel, J.H.M. (1979). "Grenadiers en Jagers na 1948." *De Militaire Spectator*, 148de jaargang, nummer 7: pagina 311-317.
- Raatgever, J.G. (1954). "Grepes uit de geschiedenis van het Garderegiment Grenadiers en Jagers 1829-1954." *Ons Leger*, 38ste jaargang, nummer 5: pagina 2-5.
- Ringoir, R. (1989). "Het Garde Regiment Jagers. Mars et Historia, 23ste jaargang, nummer 5: pagina 4-14.
- Schaap, J., (2005). *Het recht om te waarschuwen. Jodenvervolgning en vernieuwing in de Radio Oranje-toespraken van Wilhelmina*. Groningen. Wolters-Noordhoff.
- Schulten, C.M. en Smits, F.J.H.Th. redactie (1980). *Grenadiers en Jagers in Nederland, 1599-1829-1979*. 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij.
- Van der Veen, F. (1988). "Het optreden van de Nederlandse en de Republikeinse strijdkrachten 17 augustus 1945-15 augustus 1945". In: De Jong, L., *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, deel 12, Epiloog, tweede helft*. 's-Gravenhage. SDU-uitgeverij. Pagina 1108-1123.
- Van Wijk, J.M. redactie (2001). *Voor Orde en Vrede. Barneveld*, Uitgeverij Gebr. Koster.

Noten

- 1 Centraal Archiefdepot – Ministerie van Defensie, Collectie Nederlands-Indië. Inventarisnr. 170: Dagorders van het Kabinet van de Leger-commandant, van het Hoofdkwartier van de Adjudant-Generaal (HKAG) in Nederlands-Indië en van het Nederlands Troepencommando West-Java, 1946–1950. Dagorder d.d. 18 december 1948.
- 2 Met Nederlands Oost-Indië wordt zowel Nederlands-Indië als Indië bedoeld. In deze publicatie zal verder gesproken worden over “Indië”, als daarmee de voormalige Nederlandse kolonie wordt aangeduid, omdat de auteur van het dagboek deze term heeft gebruikt. Hetzelfde geldt voor de aanduiding van plaatsen, bijvoorbeeld Batavia heet officieel vanaf 1950 Djakarta.
- 3 Publicatie van de Radio Oranje-toespraak van Koningin Wilhelmina d.d. 7 december 1942. In: Schaap, J., Het recht om te waarschuwen. Jodenvervolging en vernieuwing in de Radio Oranje-toespraken van Wilhelmina. Groningen. Wolters-Noordhoff. Pagina 193-196.
- 4 De strijdkreet van de nationalistische strijdgroepen luidt “Bersiap”: “weest paraat”. “De Bersiap-periode loopt van 15 september 1945 tot 1 december 1946: en is de meest gewelddadige periode in de geboorte van de Indonesische Staat, als onderdeel van hun nationale revolutie.” (Bussemaker, 2003). Er vallen tienduizenden slachtoffers: Van der Veen (1988 pp.1115-1117) en Bussemaker (2003) spreken van circa 3.500 (Indische) Nederlanders, circa 1.000 Japanners, 660 Britten, Chinezen en Ambonezen die worden omgebracht en tienduizenden Indonesische doden.
- 5 “They agreed to disagree”. Met deze woorden omschrijft de heer Martin Bossenbroek, adjunct-directeur van de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag, indirect de status van het Akkoord van Linggadjati tijdens het tonen van het Akkoord in de VPRO-uitzending van het TV-programma “Andere Tijden” d.d. 30 november 2006.
- 6 De schrijfwijze “20/21 juli 1947” is gehanteerd, omdat officieel de Eerste Politie Actie aanvang op 21 juli, echter op zondagavond 20 juli gingen de eerste Nederlandse eenheden voor deze Actie op pad.
- 7 Unit Nations Security Council. 27 (1947). Resolution of 1 August 1947. Via www.un.org/documents. Vrij vertaald zegt de resolutie: onmiddellijk de vijandelijkheden te staken en het conflict langs vreedzame weg op te gaan lossen.
- 8 Unit Nations Security Council. 64 (1948). Resolution of 28 December 1948. Via www.un.org/documents. Deze resolutie is een herhaling van resolutie 63 (1948) welke vier dagen eerder was aangenomen.
- 9 Unit Nations Security Council. 65 (1948). Resolution of 28 December 1948. Via www.un.org/documents.
- 10 Sobat is Maleis voor “Vriend”.
- 11 Oproep gedaan door De Graaff in zijn gelijknamige boek: “Vertel het je kinderen, veteraan!” (De Graaff, 1999).
- 12 Eduard Douwes Dekker (1820-1887) gaf onder de pseudoniem Multatuli in zijn boek getiteld Max Havelaar of De koffieveilingen der Nederlandse Handelsmaatschappij de naam Insulinde aan Nederlands Oost-Indië (1985, p.35).
- 13 BRIOP – Ministerie van Defensie, Personeelsdossier P. van Santen 1948-1968, Staat van Dienst (vernieuwd)
- 12 oktober 1950 vermeldt “ss Grootte Beer”. Volgens Anonymus (2000), gebaseerd op Lagendijk (1991) is de Grootte Beer geen stoomschip (ss), maar een turbineschipschip (tss).
- 14 De Jong (1988, p.966) legt het begrip peloppers als volgt uit: “De Republikeinse militairen die zich vaak “pelopor” (voorloper, pionier) noemden, werden in de regel als “peloppers” of “ploppers” aangeduid.”
- 15 Centraal Archiefdepot – Ministerie van Defensie, Collectie archieven Strijdkrachten Nederlands-Indië, 1941-1957. Inventarisnr. 1259: Stukken betreffende algemene maatregelen en uitvoering wapenstilstandsovereenkomst, na de 2e Politie Actie, 1949. Verklaring afgelegd door Mr. Mohamad Roem d.d. 7 mei 1949.
- 16 Centraal Archiefdepot – Ministerie van Defensie, Collectie archieven Strijdkrachten Nederlands-Indië,

- 1941-1957. Inventarisnr. 972: Overzicht van de Territoriaal tevens Troepencommandant Oost-Java betreffende de algemene situatie op Oost-Java, 1949. Algemeene situatie in Oost-Java d.d. 13 Juni 1949.
- 17 Met de Jap. duidt Van Santen een .50-mitrailleur aan. Bron: telefonisch contact de heer J.P. Hendriks d.d. 07-12-2006 en interview de heer P. van Santen d.d. 18 december 2006.
- 18 Met spuit wordt in dit verband een geweer bedoeld. Bron: interview P. Van Santen d.d. 18 december 2006.
- 19 Met sloebers wordt in dit verband hetzelfde bedoeld als peloppers. De Jong (1988, p.966) legt het begrip peloppers als volgt uit: "De Republikeinse militairen die zich vaak "pelopor" (voorloper, pionier) noemden, werden in de regel als "peloppers" of "ploppers" aangeduid." Bron: interview de heer P. van Santen d.d. 18 december 2006.
- 20 Madjoe is Maleis voor "voorwaarts".
- 21 Merdekka is Maleis voor "vrijheid".
- 22 Sawah is Maleis voor "nat rijstveld".
- 23 Kampong is Maleis voor "inheemse wijk, dorp".
- 24 Telefonisch contact de heer J.P. Hendriks d.d. 07-12-2006.
- 25 Indië-veteraan Huig Snel (1925) schrijft over zijn eerste dagen op Sumatra in oktober 1946: "Omdat de voorlichting over wat ons te wachten stond vrijwel nihil was, lokten we het vijandelijk vuur zelf uit. We schoten soms een half brenmagazijn leeg op vuurvliegjes." (Van Wijk, 2001, p.371).
- 26 Klapper is kokosmelk.
- 27 Troes is Maleis voor "Verder!".
- 28 Kali is Maleis voor "rivier".
- 29 Betoel is Maleis voor "echt, juist".
- 30 Het 7de Bataljon Garde Regiment Jagers (7GRJ), opgericht op 1 maart 1950, is niet naar Indië uitgezonden.
- 31 Centraal Archiefdepot – Ministerie van Defensie, Collectie archieven Strijdkrachten Nederlands-Indië, 1941-1957. Inventarisnr. 665: Overzichten inschepingbevelen voor het ms "Groote Beer" en "Volendam" en uitzendingen van de G-, H- en J-Brigade naar Indonesië, 1949. G-Brigade d.d. 7 februari 1949.
- 32 Centraal Archiefdepot – Ministerie van Defensie, Collectie archieven Strijdkrachten Nederlands-Indië, 1941-1957. Inventarisnr. 665: Overzichten inschepingbevelen voor het ms "Groote Beer" en "Volendam" en uitzendingen van de G-, H- en J-Brigade naar Indonesië, 1949. Benaming onderdelen d.d. 21 september 1949.

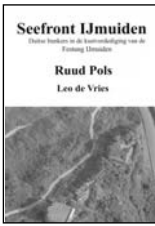
Dirk J. Tang

BETON EN WAT JE D'R ZOAL MEE DOEN KUNT.

Er moeten honderdduizenden mensen zijn in Nederland die belangstelling hebben voor kastelen en fortificaties. Er moeten tienduizenden mensen zijn die speciale belangstelling hebben voor fortificaties, bunkers en andere verdedigingswerken uit de Tweede Wereldoorlog.

Er moeten duizenden mensen zijn die op de een of andere manier betrokken zijn bij het behoud van dit culturele erfgoed. Daarvan zijn er honderden die plannen hebben om er ooit eens een boek(je) te schrijven. Er is maar een beperkt aantal mensen dat hun voornemens ook ten uitvoer brengt en daarvan zijn er slechts enkelen die in staat zijn om al hun kennis en liefde voor het onderwerp op een acceptabele manier over het voetlicht te brengen. Daarbij moet onmiddellijk worden gezegd dat het niet eenvoudig is om de in vele jaren opgebouwde kennis - vaak in de vorm van een eindeloze rij feiten en feitjes - en de enorme

collectie afbeeldingen terug te brengen tot een handzaam boek voor bij de centrale verwarming. Onlangs heb ik een drietal boeken aangeschaft die voldoen aan de hierboven opgestelde beschrijving.

Seefront IJmuiden, Duitse bunkers in de kustverdediging van de Festung IJmuiden, is van de hand van Ruud Pols en Leo de Vries. Uitgeverij Pirola is, blijkens het colofon, verantwoordelijk voor de technische realisatie. Jammer dat men is vergeten het jaar van uitgave te vermelden. Het boek is gebonden en rijk voorzien van foto's, bouw en lijntekeningen. Het kan worden besteld via www.BunkerArchief.nl voor een bedrag van 22 Euro (ex verzendkosten) Seefront is een aanvulling of beter gezegd vervolg op het eerder verschenen *Landfront IJmuiden*.

Laat ik maar meteen met de deur in huis vallen. Het is een fraai uitgegeven boek dat echter voornamelijk lijkt te zijn geschreven voor lezers die al verstand van zaken hebben. Die zullen waarschijnlijk zonder al te veel moeite de tekst tot zich kunnen nemen en begrijpen. Andere lezers moeten volhardend zijn en ook voldoende behoefte hebben om eindeloze opsommingen en afkortingen met allerlei details tot zich te nemen. Laat ik een voorbeeld geven: "Om de directe omgeving te observeren was er, afhankelijk van het ontwerp, een periscoop aanwezig. Deze Sehrohr, type S.R. 9, kon door een doorvoer worden geschoven om zo veilig vanuit de bunker de omgeving te observeren. De doorvoer, pantserdeel *Stahlführungsrohr 735P3/754P3*, was in het bunkerdak mee gestort". Nog een: "Voor het onderhouden van verbindingen was er in iedere stelling een telefoon aanwezig". Nee dit is niet het bekritiseerde proza van een PABO-student maar een ingewikkelde manier om iets eenvoudigs te formuleren. De alinea gaat verder met: "*Deze Festungsfernsprecher 38* werd bij voorkeur in een ständig werk gemonteerd. De telefooninstallaties werden door batterijen gevoed. Deze batterijen waren in batterijkasten geplaatst, die onder de telefoon waren gemonteerd. De telefoonkabels werden binnen in de bunker afgemonteerd in zogenaamde K.E.V. kasten, *Kabelendverschluss*".

Ik geef toe dat mijn commentaar een beetje belerend is en dat dit boek natuurlijk niet door of voor Neerlandici is geschreven. Maar dit gezegd hebbende kom ik ook tot de conclusie dat er dan niet veel anders overblijft dan naar de foto's en andere illustraties te kijken. Daarmee kan men de tijd prima vullen. Na een korte geschiedenis van het ontstaan van de *Festung* wordt in detail aandacht besteed aan de (Duitse) Marine artillerie afdelingen, de Marine luchtafweer afdelingen en de Infanteriestellingen. De samenstellers hebben in 160 bladzijden een schat aan gegevens verzameld en dat maakt de aanschaf van het boek ondanks het tenenkrommende taalgebruik absoluut de moeite waard.

Van de hand van Jeroen Rijpsma en Klaas van Brakel verscheen in 2005 *Radarstelling Biber*.

Een fraai uitgegeven, ingebonden boek dat aandacht besteed aan een Duitse radarstelling die als onderdeel van de Duitse kustverdediging in de Tweede Wereldoorlog op het eiland Voorne werd gebouwd. Rijpsma verzorgde op uitstekende wijze de tekst en sommige getekende illustraties. Van Brakel deed de tekeningen van bunkers en installaties.

Ook hier doet zich het euvel voor dat de auteur over veel gegevens beschikt die eigenlijk allemaal een plaatsje in het boek verdienen. Rijpsma is echter

in staat zijn kennis op een voor de lezer begrijpelijk niveau te doseren. Hij wordt daarbij gesteund door de vaardige hand van Van Brakel. Ook de na-oorlogse situatie komt in het boek van 140 bladzijden aan de orde. Een aanrader.

Jeroen Rijpsma moet een nijver iemand zijn want een jaar later schrijft hij samen met Peter Heijkoop het boek *De Atlantikwall op Goeree, bunkers op de grens van land en water* (uitgave P.C. Heijkoop, Middelburg, 2006). De geschiedenis van de bouw en het gebruik van de Atlantikwall op Goeree wordt in 128 bladzijden beschreven en gedocumenteerd. Met het dit keer niet gebonden maar ingenaaide boek in de hand kan de bezoeker aan Goeree, de restanten van de Duitse verdedigingswerken duiden. Ook hier weer veel (lijn) tekeningen en foto's. Blz. 106 toont een foto van een groepje

bij Zeeuwse burgers ingekwartierde Duitse militairen. Het is een mooie dag en alle afgebeelde personen, ook de Zeeuwse familie die onvrijwillig de soldaten in huis moest nemen, knippen een beetje tegen het zonlicht. De oorlog lijkt ver weg. Ook hier geldt: een aanrader.

Beide boeken (De Atlantikwall op Goeree en Radarstelling Biber kosten Euro 19,90 per stuk ex verzendkosten) kunnen worden besteld via: j_rijpsma@hotmail.com

W.A. Boekelman

Luchtpost tijdens de Tachtigjarige Oorlog

Tijdens de Opstand tegen Spanje hebben belegeringen een belangrijkere rol gespeeld dan veldslagen, waarbij veel verloren en weinig gewonnen kon worden. In de eerste fase van de Opstand werden de steden van de opstandelingen belegerd, later waren de rollen omgekeerd en waren de Spaansgezinden aan de beurt.

Bij de ideale belegering werd de stad door legerplaatsen die onderling verbonden waren door een wal met gracht, volkomen van de buitenwereld afgesloten. Indien geen ontzettingsleger kwam opdagen, werd de stad door uithongering of door aanvallen op de verdedigingswerken tot overgave gedwongen. Communicatie tussen de belegerde stad en het ontzettingsleger was van het grootste belang om drie redenen: ten eerste om gelijktijdige aanvallen van twee kanten op de belegeraars af te spreken, vervolgens om te weten te komen hoe lang de stad nog

stand kon houden en tenslotte om de belegerden tot volhouden te bewegen.

De eenvoudigste manier om contact te leggen was het zenden van boodschappers door de vijandelijke linies uit en naar de belegerde stad, maar dat was een uiterst gevaarlijk bedrijf. Tijdens het Spaanse beleg van Breda dreigde Spinola ieder die de stad probeerde te verlaten, met de galg en bij het beleg van 's-Hertogenbosch door Frederik Hendrik werden gesnapte soldaten die de stad probeerden te bereiken, zonder pardon ter dood gebracht.

Een minder gevaarlijke wijze van communicatie tussen ontzettingsleger en belegerden was het gebruik van duiven.

Duiven werden gehouden voor consumptie en vanwege hun mest. Vroeger behoorde het bezit van een duiventil, meestal op een buitenplaats, tot de heerlijke rechten van de adel, maar later vonden de vogels ook in de

stad onderdak, het Kasteel van Breda heeft nog steeds een uit 1530 stammende duiventoren en ook van burgers uit die tijd is het bezit van duiven bekend. Willem Cornelisz, organist van de Pieterskerk te Leiden, leed tijdens het beleg liever honger dan zijn geliefde duiven te slachten. Twee van zijn vogels werden toen de situatie hopeloos leek, buiten de stad gebracht en kwamen terug met de belofte van een spoedig

ontzet en de aansporing om vol te houden. Een van de overgevoegen briefjes was gericht aan Jan van der Does, de verdediger van Leiden, en is nog steeds te zien in het museum de Lakenhal. Het verhaal gaat dat hij uit respect sindsdien nooit meer duivenvlees heeft gegeten. Willem Cornelisz werd beloond met de achternaam Duivenbode en een familiewapen met de Leidse sleutels en duiven.

Aan het gebruik van duiven waren wel enkele moeilijkheden verbonden, vanzelfsprekend was er alleen maar sprake van éénrichtingsverkeer naar de stad. Slechts eenmaal wordt melding gemaakt van verkeer in de andere richting: tijdens het Spaanse beleg van Breda lieten de inwoners een zwaluw met een aan de vleugel bevestigd briefje vliegen. Toen de vogel, gehinderd door het touwtje, door de Spanjaarden gevangen werd, bleken op het briefje alleen de cijfers 1-69-2-76 te staan. Zij zullen daarvan niet veel wijzer zijn geworden.

Een tweede moeilijkheid was om tijdens de insluiting door de vijand duiven buiten de stad te krijgen. Bij het beleg van Haarlem, waarbij voor het eerst op grotere schaal duivenpost is toegepast, werd gebruik gemaakt duiven met jongen of broedse duiven, die na terugkeer opnieuw konden worden ingezet. Vermeld wordt dat een duif

in de stad aankwam met de brief aan zijn beenken in een swaenspen toegeseheld.

Bij het beleg van Zierikzee door de Spaanse kolonel Mondragón paste de baljuw Van Vosberghen met twee begeleiders een list toe. Hij bood aan de stad en de vloot over te geven als hij vrije doortocht kreeg naar de voor de kust liggende Hollandse schepen. Mondragón stond dit toe en de drie mannen

vervolgden hun weg naar de schepen. Daar aangekomen overlegden zij over de wijze waarop Zierikzee het beste kon worden verdedigd en hoe het land rondom de stad onder water moest worden gezet. Zij spraken de tekens af waarmee onderling contact zou worden gehouden en zij lieten de duiven achter die zij hadden meegenomen. Na gedane zaken keerden zij terug naar Mondragón en vertelden hem dat de vloot zich binnen enkele dagen zou overgeven en dat zij met het garnizoen de details van de overgave zouden regelen. Voor het geval dat zij niet vertrouwd werden, boden zij aan een van hen als gijzelaar achter te laten en een Spaande kapitein mee naar de stad te nemen om te zien hoe alles verliep. Mondragón geloofde hen en vond dit niet noodzakelijk. Toen hij de volgende dagen niets meer hoorde, begreep hij dat hij bedrogen was.

Kennelijk waren er niet genoeg duiven buiten de stad gebracht want later werd opnieuw een poging gedaan door twee mannen met ieder twee vogels. Zij werden door de vijand ontdekt, de een werd gevangen genomen, de ander verdronk, de volgende dag kwamen de duiven terug in de stad gevlogen.

Willem van Oranje had trouwens niet veel geluk met zijn luchtpost, tijdens het beleg schoot een Spaanse soldaat een duif dood die op een schans was gaan uitrusten. Aan

de poot van het dier hing een briefje waarin de prins aankondigde dat hij met tachtig schepen bij Sint-Annaland op Tholen zou landen om daar de dijk door te steken. Dat briefje had hij beter niet kunnen schrijven. Bij de laatste grote poging tot ontzet vielen zelfs twee duiven in Spaanse handen. Mondragón was gewaarschuwd en kon de aanval afslaan, even later gaf Zierikzee zich over.

Ook bij het beleg van Haarlem vielen duiven met afspraken over het laatste wanhoopsoffensief in Spaanse handen met rampzalige gevolgen.

Tijdens het beleg van Groenlo door Frederik Hendrik smokkelde een soldaat uit de stad twee duiven door de vijandelijke linies. Een van de vogels werd op de terugtocht in de vlucht neergeschoten. In het briefje werd

gevraagd iemand te sturen om te vertellen wat zij nodig hadden en langs welke weg hulp kon worden gebracht. Als dat niet zou lukken moesten zij 's nachts door herhaaldelijk onderbreken van een vuur of overdag van rook aangeven hoeveel dagen zij het geweld van de vijand konden weerstaan.

Hierbij vallen twee zaken op: allereerst dat een soldaat met het primitieve vuurwapen van die tijd een vogel in de vlucht kon neerschieten. Daarnaast vermeldt Hugo de Groot in zijn *Grollae Obsidio*, het Latijnse verslag van het beleg, dat deze duif *ab aucupe milite dejecta*, door een vogelvanger-soldaat werd neergehaald. Zou er toen al een specialisatie aanwezig zijn geweest, een soort luchtafweer avant la lettre?

Literatuur:

Graaf, R. de, *Oorlog, mijn arme schapen*, Franeker, 2004.

Groot, H. de, *Grollae Obsidio cum annexis*, Amsterdam, 1629.

Hugo, H., *Obsidio Bredana*, Antwerpen, 1629.

Wijn, J.W., *Het beleg van Haarlem*, 's-Gravenhage, 1982.

G.A. Geerts

Het beleg van de Citadel van Antwerpen (29 nov - 23 dec 1832)

Naast de bezetting van de Citadel van Antwerpen onder Generaal D.H. baron Chassé beschikte Koning Willem I destijds over een flotille van twaalf kanonneerboten op de Schelde onder bevel van kapitein ter zee J.C. Koopman. Zijn hoofdkwartier bevond zich op de westoever in het zogenaamde Vlaamse Hoofd (Dit fort werd in 1809 - na de Britse landingen in Zeeland - op last van Napoleon verder uitgebouwd en versterkt onder de naam *Tête de Flandre*). Genoemde zeemacht verzorgde o.a. het ver-

voer van munitie en levensmiddelen naar de Citadel.

Voorts onderhield Koopman een geheime correspondentie met generaal Chassé door middel van een postduivendienst. Tweemaal per week vlogen de duiven van de Citadel naar het Vlaamse Hoofd; later werd dit eenmaal per dag. Nadat de duiven van hun boodschappen waren verlost, werden ze in een slagersmand gestopt en door een slagersjongen - tegen een flinke beloning-over de Schelde gebracht en in de stad bezorgd.

Tenslotte bleef de duivenpost het enige verbindingsmiddel tussen de Citadel, het Vlaamse Hoofd en Nederland. Dank zij de duiven werd Chassé o.a. op de hoogte gehouden van nieuwe aanvalsvoorberedingen en de verliezen en schade die zijn artillerie had toegebracht aan de Fransen.

Op 23 december 1832 gaf de bezetting zich over; op 29 december marcheerden de

overlevenden af richting Frankrijk, alwaar zij na 7 dagen te Sint Omer aankwamen.

Koopman weigerde zich over te geven. Hij bracht zijn schepen tot zinken of stak ze in brand. Het marinepersoneel werd door de Fransen tot "Prisonniers de guerre à discrétion" verklaard.

AANGEKONDIGD OF GELEZEN

door Andries Westendorp

‘Uitgediend – Harderwijk als garnizoensstad’

Militair historicus Martin Elands beschrijft Harderwijk als garnizoensstad (1909-1996); de tweede helft van het boek bestaat uit een aantal interviews door journalist Wim Timmers over de effecten van de opheffing van het garnizoen op de stad Harderwijk.

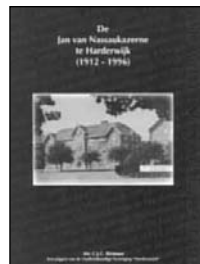
Het boek kost € 16,95 (+ porto) en is te bestellen bij het Stadsmuseum Harderwijk, tel 0341-414468

door Andries Westendorp

‘De Jan van Nassaukazerne te Harderwijk (1912-1996)’

Ons lid mr. C.J.C. Rietman schildert op pakkende wijze de geschiedenis van deze kazerne, haar gebruikers en bewoners. Ook aan de bijbehorende complexen Kranenburg-Noord, Kranenburg-Zuid en Huize Mecklenburg wordt de nodige aandacht besteed.

De publicatie kost ?7,50 en is te bestellen bij de penningmeester van de Oudheidkundige Vereniging ‘Herderewich’, tel 0341 414431

door Ronald de Graaf

‘Waar is de Tachtigjarige Oorlog gebleven?’

ISBN: 9061697417 Uitvoering: paperback, geïllustreerd. Aantal pagina's: 200.

Prijs: € 19,90. Uitgegeven door: De Harmonie, Amsterdam, 2005

Het was Jan Blokker die in 1986 in Vrij Nederland fijntjes opmerkte dat Nederland weinig oog heeft voor zijn verleden. Hij was met zijn gezin de provincies doorgereisd op zoek naar de 'lieu de mémoire' of plaats waar het allemaal gebeurd was, en vond niet of nauwelijks monumenten of verwijzingen.

Niet alleen over oude plaatjes van Isings en de Bijbel, maar ook over Tachtigjarige Oorlog

wil Jan Blokker ons laten delen in zijn gaven als verteller. In *Waar is de Tachtigjarige Oorlog gebleven?* neemt hij de lezer mee op zijn tochten, hoofdzakelijk langs plaatsen waar de Opstand tot 1600 fel heeft gewoed. Dus naar de slagvelden van Mook, Heiligerlee en Nieuwpoort, de plek waar de geuzen in Den Briel en de Spaanse Mondragon in Zeeland aan land kwamen. Hij legt precies de vinger op de zere plek bij Swart en Van Nimwegen: wat het papier is voor de tabel, is het landschap voor het leger. Blokker heeft een heerlijke pen, het boekje is fantastisch geïllustreerd, en hij deinst niet terug

voor grappige actualisering. Zo noemt hij Oranje de vleesgeworden eucumene, een uitdagende vondst.

Maar hier gaat ook de schoen wringen: Blokker schrijft voorin dat hij 'niet helemaal volgens de strikte regels van de wetenschap' te werk gaat. Dit is zacht uitgedrukt, want doordat hij zich verlaat op oudere werken - vooral de 19de eeuwers Fruin en Motley worden vaak aangehaald - schrijft hij de gekste dingen en gaat dan veel te kort door de bocht. Bijvoorbeeld dat Oldenbarnevelt werd vermoord omdat hij geen goede calvinist was; dat Maurits de enige goede militair was uit het Oranjehuis; dat bij Heiligerlee de oorlog begon; dat 1600 de enige echte veldslag was of dat de Tachtigjarige Oorlog vooral een oorlog was tussen katholieken en protestanten. Dat neemt niet weg dat Blokker laat zien waarin een groot land klein kan zijn: Nederlanders mogen best een beetje trots zijn op het verleden. Als 'Plaatsen van herinnering' (zo heet inmiddels een nieuwe serie serieuze geschiedenisboeken) duidelijker worden gemarkeerd door beeld, monument of informatiebord, wordt de oorlog helder voor de dagjesmens en de toerist.

door Bob Cats

"Iedervoor zich en de Republiek voor ons allen"

de logistiek achter de Indo-nesische Revolutie 1945 - 1950.

door Dr. B. Bouman; Uitg. Boom-Amsterdam 2006: ISBN 908506 356 6; prijs € 29,50

Met het uitroepen van de onafhankelijkheid van Indonesië op 17 augustus 1945 door Soekarno en Hatta, ontstond een slepend politiek en militair conflict met Nederland. In de chaos van deze revolutie waren Indonesische commandanten aangewezen op improvisatie en steun van de bevolking voor voeding en legering van de militairen; de republikeinse overheid slaagde er aanvankelijk nauwelijks in om logistieke steun aan haar strijdkrachten te geven.

Met behulp van Japanse militairen - die vrijspel hadden doordat de Britten pas anderhalve maand na de Japanse capitulatie troepen op Java en Sumatra aan land konden zetten - slaagden de Indonesiërs erin grote voorraden oorlogsmaterieel te verwerven. De republikeinse strijdmacht groeide in enkele jaren uit tot een leger van 460.000 man, met daarnaast nog strijdgroepen die zich niet aan de legerleiding wilden onderwerpen.

In dit lijvige boekwerk (470 pagina's) worden de maatregelen beschreven die de

Indonesische regering, legerleiding en plaatselijke commandanten namen om hun strijdkrachten in de strijd tegen Nederland van het nodige te voorzien.

De auteur, brigade-generaal b.d. Dr B. Bouman heeft hiermee een kolossale prestatie op papier gezet, die hem overigens na het verschijnen van zijn eerder boek over de Indonesische officieren uit het KNIL 1900-1950 (Van driekleur tot Rood-Wit) wel was toevertrouwd.

Ben Bouman, die als luitenant van de veldartillerie bij de 1e Divisie 7 December van 1946 tot 1950 op West-Java vertoefde, heeft de Indonesische logistiek dus van dichtbij meegemaakt en was daar aanvankelijk niet erg van onder de indruk. Deze mening heeft hij gedurende de research en het schrijven moeten herzien. Hij heeft daarbij rijke informatie verkregen uit de gesprekken die hij in de jaren 1988-1999 met Indonesische officieren heeft gevoerd. Daarnaast zijn veel gedrukte en ongedrukte bronnen gehanteerd. Het boek is een gedegen werk van wetenschappelijke orde. Het geeft de lezer een totaalbeeld van de logistiek achter de Indonesische Revolutie. Het is voorzien van opmerkelijke foto's, 'een uitgebreid noten-apparaat, een samenvatting in de Engelse en Indonesische taal, bronnen en literatuuropgaven, personen- en zakenregistertent een lijst met afkortingen.

door Theo Postma

'Remonteren'

Door H.M.C. van Overbeek; uitgegeven door het Cavaleriemuseum

Paarden hebben eeuwenlang dienst gedaan in legers. Het Nederlandse leger maakte gebruik van paarden tot en met het begin van de Tweede Wereldoorlog, die voor ons land begon in het voorjaar van 1940. Dit artikel behandelt hoe het Nederlandse leger zich van paarden voorzag, of op militaire wijze uitgedrukt: hoe het leger zich remonteerde. Voor slechts € 3,- te koop in de museumwinkel.

door Henny Meijer

Het Officierskruis.

Voor eervolle langdurige dienst.

Anita van Dissel en Ben Schoenmaker. ISBN 90 85064 19.

Na enthousiast de prachtige illustraties te hebben bewonderd, die de eretekens op ware grootte in kleur tonen, ben je als insider geneigd om inhoudelijke verschillen te zoeken met de vorige uitgaven (brochures).

Behalve dat het een kleurrijk boek is geworden, dat je in de boekenkast zet in plaats in een archiefkast stopt, moet ik helaas constateren dat het hier inhoudelijk gaat om een bijna

ongewijzigde heruitgave van drs. B. Schoenmaker. Een zeer goede zaak, doch voor lezers van Mars et Historia, altijd nieuwsgierig voor nieuwe feiten, wellicht teleurstellend.

Over de heruitgegeven inhoud overigens niets dan lof. We lezen gedetailleerd over de belabberde inkomens van luitenants die gepaaid (gemotiveerd) moeten worden in 1844 met een ereteken “voor Krijgsmansdeugd, in oorlog en vrede”, doch totaalcijfers ontbreken over de kosten van deze eretekens, uitgegeven aantallen door de jaren heen, makers en leveranciers (per periode die ouderdom kunnen helpen bepalen), verschillende maten miniaturen, draagwijze en draagvolgorde etc., om als leek te kunnen beoordelen of de

officieren niet blij werden gemaakt met een dooie mus. We lezen dat voor het ereteken 1844 een Russisch ereteken heeft model gestaan, zonder dat we daar een illustratie van kunnen vinden. Gedetailleerd lezen we dat de wens was in 1844 om een gespvorm te maken omdat het ereteken niet te veel op een ordetekens mocht lijken. De motivatie ontbreekt om van de met zorg gekozen gespvorm af te stappen en het ereteken in 1866 drastisch te wijzigen in een verguld-zilveren kruis hangend aan een lint, zou wellicht nuttig zijn om te weten. (Als we b.v. het huidige Insigne Gewonden ook willen wijzigen in een versiersel hangend aan een lint). Alle krediet wordt gegeven aan Koning Willem II, terwijl toch vast staat dat de huidige vorm van het ereteken door Willem III werd goedgekeurd, in een periode 1865-1870 toen Europa bedreigd werd door een agressieve oud bondgenoot Pruisen, die het Koninkrijk Hannover, en Sleeswijk Holstein veroverden om vervolgens de Frans-Duitse Oorlog te beginnen.

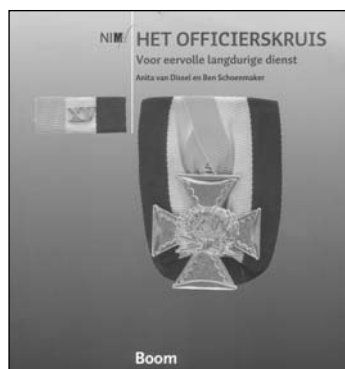
In die periode deed Koning Willem III, weliswaar uit eigenbelang of angst, wat zijn vader heeft nagelaten: erkenning voor militairen en oud-militairen met onderscheidingen, met terugwerkende kracht ingesteld zoals het Zilveren Kruis 1813-1815 (1865) Kruis voor Belangrijke Krijgsverrichtingen (1869)

Al deze overwegingen onderstrepen dat beslissingen over vorm zelden gebaseerd zijn op traditie doch meestal op de menig van een enkeling, die zijn macht gebruikt om iets door te drukken.

Dit alles neemt niet weg dat mijn persoonlijke waardering voor deze populair-wetenschappelijke uitgave enorm groot is en dat ik de lezers dit boekwerk, 84 pagina's, Het Officierskruis door Anita van Dissel en Ben Schoenmaker van harte aanbeveel. Voor de prijs € 15,- hoeft u het niet te laten! ISBN: 90 85064 19.

Naschrift: Dat het boekwerk ook ergernis opwekt betreur ik zeer. Het gaat over de aandacht voor de bijnaam “jeneverkruis” dat door sommige officieren als een uiting van disrespect voor Koning Willem II wordt afgewezen en zelfs door sommige commandanten voor gebruik verboden werd.

Ik zelf voel veel voor het gezegde dat “traditie een knipoog naar het verleden is”, doch ik betreur het als andere mensen onbedoeld gekwetst worden. Het tijdsbeeld (1866) leert ons dat eretekens een bijnaam kregen, die niet altijd even kies of juist was. Meestal om de te lange benamingen te vermijden. Zo kennen we het “Hasseltkruis” (Bewijs van aandenden

hebbende deel genomen aan de Krijgsverrichtingen van 1830 en 1831, kortweg het Metalen Kruis 1830/31) de “Looie Willem” (Kruis voor Belangrijke Krijgsverrichtingen, 1869), en ook het “Jeneverkruis” (Onderscheidingsteken voor eervolle, langdurige, Nederlandse dienst als officier, 1866). Begrijpelijk dat men gekozen heeft om de omslachtige officiële benaming te vermijden en de term “Officierskruis” te gebruiken, zoals in de titel van dit boek is opgenomen.

Juist is dit evenmin omdat men kan stellen: “het officierskruis is het versiersel van Ridder 4e klasse/4e graad in de Orde van Oranje Nassau”.

Door Wil Zaagman

Het Regiment Infanterie Oranje Gelderland

Het Regiment Infanterie Oranje Gelderland

door Martin Elands, Petra Groen, Joep van Hoof en Michiel de Jong.

160 pagina's, geïllustreerd (zwart-wit en kleur).

Uitgeverij Boom, Amsterdam, ISBN 90 8506 382 5

Te bestellen via de boekhandel of de

website van het Instituut: www.nimh.nl

Alweer een deel in de inmiddels bekende populair-wetenschappelijke (“vierkante”) reeks, geschreven onder auspiciën van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie. Vier auteurs, waaronder “onze” Joep van Hoof, beschrijven de geschiedenis van het in 2006 heropgerichte regiment en zijn voorgangers. De 80-jarige oorlog, de napoleontische oorlogen, 5 en 8 R.I. in Nederland en Indië, de Koude Oorlog, Nieuw-Guinea en Suriname, ze passeren allemaal de revue. Ook de achtergrond van het (naar mijn mening prachtige) embleem van het regiment (het helmteken van de oude Hertogen van Gelre) en de witte pauwen bij Kasteel Staverden blijven niet onbesproken.

Bijna 150 pagina's, als ik de noten e.d. buiten beschouwing laat. Volop illustraties, waarvan de meeste in kleur, maken het boek een lust voor het oog en de tekst leest “zo heerlijk weg”, om een oude televisiereclame te parafraseren. Slechts één conclusie lijkt mij passend: met die boek kan niemand een verkeerde keuze maken. (vooropgesteld dat hij/zij dit blad niet met tegenzin leest!)

door Theo Postma

DE VLIEGTUIGEN VAN 320 SQUADRON

DE OPERATIES VAN 320 SQUADRON

Door Nico Geldhof; Uitgeverij Geromy bv, Maarssen;

ISBN 90-672-0397-1 en 90-672-0396-3;

Prijs € 49,50 en € 69,50; samen € 110,- ,

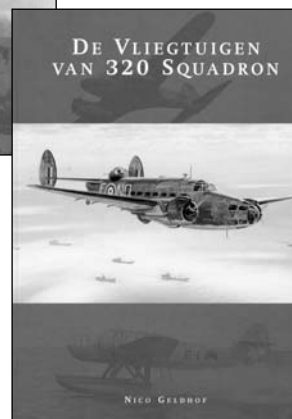
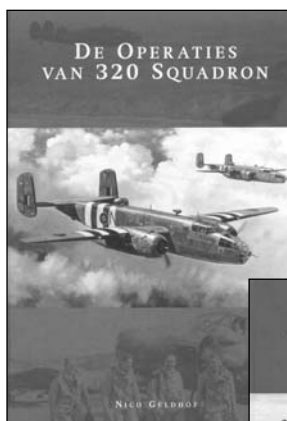
verzendingkosten € 6,20

Het langverwachte boek over 320 squadron in de Tweede Wereldoorlog is maandag 4 december gepresenteerd in het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg. Het zijn twee delen geworden met nog een derde deel dat volgend jaar uitkomt.

In het eerste deel, "DE VLIEGTUIGEN VAN 320 SQUADRON" beschrijft Geldhof de vliegtuigtypes waar het squadron mee (of bijna mee) heeft gevlogen: de Fokker T VIII-W, de Anson, de Hudson, de Mitchell en de Mosquito.

Het tweede deel, "DE OPERATIES VAN 320 SQUADRON", beschrijft het verhaal van de mensen en hun daden tijdens WOII en zal een groter publiek aanspreken. Het is geen droge opsomming van feiten geworden maar een goed leesbaar verhaal over de 320-ers die zich steeds moesten aanpassen.

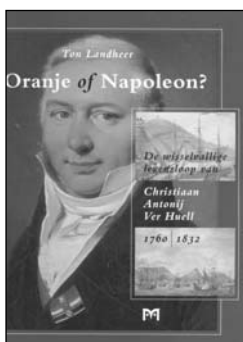
Bestellen kan ook via internet (www.geromy.nl).

Door Max van der Hoog

ORANJE OF NAPOLEON?

De wisselvallige levensloop van Christiaan Antonij Ver Huell. 1760-1832

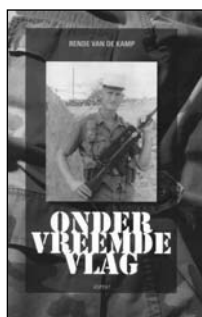

door mr. T. Landheer. ISBN 905345 301 6. uitgeverij Matrijs

Prijs € 24,95 (na 1-4-2007 € 29,95), genaaid en gebonden, kleur,

Ver Huell treedt in 1771 als Adelborst in dienst bij de admiraliteit van Amsterdam. In 1783 wordt hij als commandeur naar de Oost gezonden. In 1789 zou hij voor de tweede keer uitvaren, nu als lid van de Militaire Commissie, die eerst na vier jaar en een reis vol tegenslagen rapport zal uitbrengen over de staat van verdediging van alle bezittingen in de Oost. Bij terugkomst blijkt weinig belangstelling te zijn vanwege de binnenlandse problemen, die de stadhouder nopen in 1795 naar Engeland te vertrekken.

Aan zijn marine carrière komt een einde. Echter eerst in 1802 ontslaat prins Willem V zijn officieren van hun eed van trouw. Ver Huell kiest dan voor de politiek en wordt president van de sectie Marine van de Staatsraad bij de overgang van de Bataafse Republiek naar het Koninkrijk Holland. Zijn pro keizer Napoleon gezindheid brengt hen een conflict met koning Lodewijk, die hem als gevolmachtigd minister naar Madrid stuurt. Na de inlijving in 1810 wordt hij lid van het Frans Wetgevend Lichaam in Parijs. Aangezien in 1813 zijn verzoek om weer als marineofficier in dienst te treden geen gehoor vindt besluit hij in Parijs te blijven waar hij sterft en op 15 maart 1832 in het familiegraf op pere Lachaise is bijgezet. Ton Landheer heeft met medewerking van zijn echtgenote Anneke en buitengewoon fraai en de interessant boek ter wereld gebracht

Door Theo Postma

ONDER VREEMDE VLAG

Door Rende van de Kamp ; uitgeverij Aspekt

Een vlotgeschreven verhaal van een jongeman die soldaat wil worden. Rende van de Kamp gaat het Nederlandse leger in als cavalerist. Hij dient als VN-militair in Libanon en de Sinai. Sluit zich tussendoor even aan bij majoor Haddad van de Christelijke militias in Libanon. Hij raakt betrokken bij een staatsgreep in Suriname die niet doorgaat. Dan tekent hij voor het Franse Vreemdelingenlegioen. Dat leidt hem op tot een hoog getraind en gedisciplineerd militair bij de elite para-eenheid. Tot slot brengt Rende van de Kamp zijn kennis en vaardigheden in praktijk door mee te doen in de Kroatische onafhankelijkheidsoorlog. Liefhebbers van een pittig militair verhaal zullen hiervan genieten, mij boeiden voornamelijk de hoofdstukken over het Legioen en Kroatië.

Door Theo Postma

DE SOMME

Auteur : Peter Barton

Omvang : 320 blz.

Formaat : 260 x 210 mm

Afwerking: Gebonden, volledig geïllustreerd

ISBN : 978 90 209 6764 7

Prijs : € 39,95

Uitgeverij Terra Lannoo B.V.

Voor specialisten misschien het zoveelste boek over de Somme. Voor een leek als ik was het uniek te lezen wat zich van kilometer tot

kilometer en van dag tot dag aan de Somme heeft afgespeeld in 1916. De panoramische foto's uit die tijd samen met hedendaagse panorama-foto's en de gedetailleerde kaartjes, met daarop de gezichtspunten van de panorama's, maken het de bezoeker van het gebied mogelijk zich te oriënteren. Samen met gewone foto's, opgetekende getuigenissen en de vele duidelijke tekeningen van tunnels, onderkomens e.d. kon ik me een goed beeld vormen van die tijd aan het front.

De schrijver stelt dat de Britten meer en beter gebruik hadden kunnen en moeten maken van tunnels en loopgraven en dat de artillerie met granaten voorzien van vertraagde ontsteking de Duitse verdedigers in hun uitstekend gebouwde, diepe schuilplaatsen wellicht had kunnen uitschakelen. Dat de Britse schrijver mild is voor Haig en zijn generaals was te verwachten. En dat hij het woord zinloos weinig respectvol vindt tegenover de slachtoffers. Maar is dat wel zo?

Het boek is mooi en luxe uitgevoerd en zijn prijs ten volle waard.

p.s. Ik was in ieder geval zo onder de indruk dat ik het eerste deel, dat over Ieper gaat en in het Nederlands maar ook in het Engels is uitverkocht, tweedehands in de USA heb besteld

Het succesboek van Jaap Jan Brouwer

SCHADUWEN OVER DE WOESTIJN.

Strategie, management en organisatie van het Duitse en Britse leger van Versailles tot El Alamein: theorie en praktijk.

heeft zijn derde en geheel herziene druk bij uitgeverij Van Gruting, Westervoort [ISBN 90-80810924; € 29.90

Wil Zaagman jr.

Het bestuur heeft de droeve plicht u mee te delen dat is overleden:

H.J. Heijhoff, Zutphensestraat 24, 6971 EN Brummen.

Nieuwe leden (en hun interessegebieden):

S. Brouwer, Glenn Millerstraat 24, 6836 DV Arnhem, tel. 026 – 364 56 95, e-mail stephan.brouwer@planet.nl (a5, a6, a7, b2, b3, b11, b12, c1, c2, c9);

J. Linthorst, De Hofstede 103, 7335 LN Apeldoorn, tel. 055 – 534 20 71, e-mail jurgenlinthorst@hotmail.com (a5, a6, a7, b1, b2, b9, c1, c2, c3, c6, c7);

E. Meinsma, Aert de Gelderstraat 19, 8932 HL Leeuwarden, tel. 058 – 299 81 92, e-mail e.meinsma@chello.nl (a4, a5, a7);

A.F.M. Melenhorst, Noorderhoogte 24, 7325 SG Apeldoorn, tel. 055 – 36 00 884, e-mail a.f.m.melenhorst@wanadoo.nl (a4, a5, a6, b1, b4, b6);

mr. C.J.C. Rietman, Reviuslaan 8, 3852 BS Ermelo (algemeen);

R. Teijken, 200 Main, Picton, K0K 2T0 Ontario, Canada (b7 t/m 10);

O.A. Uhlenbeck, Assumburg 35, 2036 JA Haarlem, tel. 023 – 535 15 68 (algemeen);

R. van der Toorn, Struyckstraat 19, 3131 MC Vlaardingen, tel. 06 – 54 35 02 38, e-mail famtoorn@wanadoo.nl (a3, a4, a5, c1, c3);

W. van Veeren, Kroondreef 2, 3446 XJ Woerden, tel. 0348 – 42 37 01 (a6, b1, b3, b7, b11, c8);

(Op-)nieuw lid

E.W. van Popta, Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CJ Rijswijk, tel. 070 – 393 04 37 (algemeen).

Wijzigingen in (post-)adres:

P.J.G. Jongenelen, Mechelenstraat 40, 4826 KN Breda; tel. 076 – 571 38 20;

ing. R. Kuenen, Willem van Gelre-Gulikstraat 62, 6137 HB Sittard, tel. 046 – 45 88 174;

L.J. Wesseling, Koningsveld 133, 2628 LT Delft

Rectificatie:

ons nieuwe lid A.H. de Groot woont wel op de Aert van Neslaan in Oegstgeest, maar op nummer 428 i.p.v. op 248, zoals abusievelijk in het vorige nummer vermeld. De overige gegevens zijn wel juist vermeld. Mijn excuses aan de heer De Groot voor deze nummervisseling!!

Per 1 januari 2007 hebben hun lidmaatschap beëindigd:

D.M. Brongers, Groote Kreek 51, 3823 JA Amersfoort;

J.M.J.H. Driessen, Groenenborgh 19, 5062 DC Oisterwijk

R.W. den Dulk, Moerbeistraat 6, 5253 BJ Nieuwkuijk;

J.W.L. Heesakkers, Graafschap Megenstraat 24, 5061 XS Oisterwijk;

Infanteriemuseum, postadres Postbus 9012, 6710 HC Ede;

C.G. Kamerling, Prins Hendrikweg 9a, 3941 GC Doorn;

D. Kusters, Nicolaas Beetslaan 24, 2273 RC Voorburg;

H.T.A.M. Luijten, Dorpsstraat 80, 6097 AR Heel;

R.A. Muylaert, Burg. Schönfeltplein 31 F2, 9671 CA Winschoten;

H.J.M.T. Peereboom, Albert Schweitzerlaan 71, 2922 HC Krimpen aan den IJssel;

FW. van Rugge, Plantijnstraat 32, 2321 JD Leiden;

C.W. Slot, Keerkring 152, 3454 KZ De Meern;

R. van Spil, Luipaard 15, 1704 TL Heerhugowaard;

W.L. Zaagman, Beeldhouwerpad 108, 1315 KD Almere;

A. Zoestbergen, Bleekveld 74, 9711 XW Groningen.

LIJST AFDELINGSCORRESPONDENTSCHAPPEN:**Vetgedrukt** zijn de resp. coördinatoren

- a1 Klassieke oudheid, Middeleeuwen **dr. R.P. de Graaf**, Poortjesgoed 14, 3901 LC Veenendaal, 0318-527780, rdgraaf@che.nl
- a2 80-jarige Oorlog, de Republiek drs. J.P.C.M. van Hoof, Abrikozenstraat 224, 2564 VZ 's-Gravenhage, 070-3251955
JPCM.v.Hoof@mindef.nl
- a3 Napoleontica, Belgische Opstand drs. M. v.d. Hoeven, Raaphorst 121, 2352 KJ Leiderdorp, 071-5412501
mithras@wxs.nl
- a4 Eerste Wereldoorlog dr. F. Snapper, Burgemeester Patijnlaan 136, 2585 BM 's Gravenhage
fritssnapper@wanadoo.nl
- a5 Tweede Wereldoorlog E.H. Brongers, Rhodestraat 20, 6363 AZ Wijnandsrade, 045-5242962
e.h.brongers@tele2.nl
- a6 Krijgsverrichtingen in de voormalige overzeese gebiedsdelen (niet KNIL), info@marsethistoria.nl
- a7 Vredesoperaties B.E. Stuit, Postbus 191, 3500 AD Utrecht, 06-20896904, mondriaan@veteranen.nl
info@marsethistoria.nl
- b1 Krijgsgeschiedenis te land **drs. J.P.C.M. van Hoof**, Abrikozenstraat 224, 2564 VZ 's-Gravenhage, 070-3251955
JPCM.v.Hoof@mindef.nl
- b2 Korpsgeschiedenis drs. J.P.C.M. van Hoof, Abrikozenstraat 224, 2564 VZ 's-Gravenhage, 070-3251955
JPCM.v.Hoof@mindef.nl
- b3 KNIL T. Broos, Boerhaavelaan 28, 2334 EP Leiden, 071-5170991, tbroos@hotmail.com
- b4 Vestingwerken drs. J.P.C.M. van Hoof, Abrikozenstraat 224, 2564 VZ 's-Gravenhage, 070-3251955
JPCM.v.Hoof@mindef.nl
- b5 Schutterijen A. Kok, Balistraat 86c, 2585 XW 's Gravenhage, 070-3466135
- b6 Wiel- en rupsvoertuigen M.C. v.d. Hoog, Surinamestraat 40, 2585 GK 's Gravenhage, 070-3634391
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede, 023-5291324
W. den Dunnen, Jaagpad 61, 2288 CH Rijswijk, 015-2129900
wdendunnen@wanadoo.nl
- b7 Zeegeschiedenis dr. S.J. de Groot, Brederoodseweg 49, 2082 BS Santpoort-Zuid, 023-5370769
grootares@hetnet.nl
- b8 Gouvernementsmarine info@marsethistoria.nl
- b9 Mariniers B.E. Stuit, Postbus 191, 3500 AD Utrecht, 06-20896904, mondriaan@veteranen.nl
info@marsethistoria.nl
- b10 Schepen en vaartuigen info@marsethistoria.nl
- b11 Luchtvaartgeschiedenis dr. P.C. Boer, Hoogaars 15, 4617 GE Bergen op Zoom, 0164-230851, pc.boer@alda.nl
- b12 Luchtvaartuigen R.J. Heesterbeek, Prof. Lorentzlaan 237, 3769 GE Soesterberg, 06-15515563
- c1 Uniformen F.A.Th. Smits jr., Wilgendreef 289, 2272 ET Voorburg, 070-3873961
smits@wanadoo.nl
- c2 Emblemen M. Talens, Salomonszegel 115, 7322 ET Apeldoorn, 055-3661706
B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum, 035-6913563
Ing. R.C. Kuenen, Hoogeind 11, 4817 EG Breda, 076-5205930
robkuenen@hotmail.com
- c3 Onderscheidingen H.G. Meijer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray, 0478-582992, hennymeijer@home.nl
B.W. Wagenaar, Burgemeester Nieuwenhuisenstraat 43, 1906 CJ Limmen, 072-5053896
- c4 Tinnen figuren E.P.M. Heldens, Cameliestraat 6, 1214 GA Hilversum, 035-6213992
- c5 Gedenktekens drs. J.A. Bom, Storm van 's Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar, 070-5118624
jabom@wxs.nl
- c6 Traditie, ceremonieel P. v.d. Burg, Park Sparrendaal 102, 3972 LC Driebergen, 0343-517588
schilderhuis@hetnet.nl
- c7 Vlaggen, vaandels, standaarden **WL. Plink**, Midachten 53, 8162 CK Epe, 0578-612138, wplink@planet.nl
- c8 Militaire muziek mr. R.A. Schimmel, Jan Muschlaan 242, 2597 VE 's Gravenhage, 070-3246568
schimmel242@zonnet.nl
- c9 Militaire genealogie J.W.H. van Campen, Weidebloemenweg 73, 9302 AC Roden, 050-5018214
joopvancampen@yahoo.com
- c10 (Vuur)wapens, geschut G.D. Klein Baltink, Vordense Binnenweg 49a, 7231 BB Warnsveld, 0575-529156
gdskb@wxs.nl

**DE STICHTING SAMENWERKENDE MILITARIA VERZAMELAARS
ORGANISEERT IN 2007 DE VOLGENDE MILITARIABEURZEN:**

18 maart 2007

13 mei 2007

24 juni 2007

De vaste locatie voor de beurzen is:
Sporthal "De Meent", Graaf Wichman 177, Huizen N.H.

S.M.V. donateurs en hun partners hebben gratis toegang;
militairen in uniform en houders van een veteranenpas half geld;
overige bezoekers € 2,50 p.p. kinderen onder 10 jaar onder geleide gratis.

INLICHTINGEN

Joop de Blij - Overdag: 015-2602199 - na 18.00 uur 015-2121858
www.stichtingsmv.nl

DE DONDERBUS

Inkoop - Verkoop - Ruil

Antieke wapens, Orden, Militaria, Uniformen, Uitrustingsstukken, Documentatie
Eerste en Tweede Wereldoorlog, Aankopen van gehele verzamelingen.

Adres:

Oostzeedijk beneden 213 A, 3061 VW Rotterdam
Geopend vrijdag van 19-21 uur, zaterdag van 11-18 uur
Telefoon: 010-4140267, Telefoon privé: 0186-602338
Website: www.donderbus.com